

ÁDÁSMÁHTTEM-, HÁLDADUS-
JA GIRKKODEPARTEMÆNNTA

Doajmmapládna

Sáme gielaj doajmmapládna

– 2010 jage stáhtus ja joarkkabarggo jagen 2011

ÅDÅSMAHTTEM-, HÁLDADUS-
JA GIRKKODEPARTEMÆNNTA

Doajmmaþládna

Sáme gielaj doajmmaþládna

– 2010 jage stáhtus ja joarkkabarggo jagen 2011

SISADNO

Stáhttaráde ávdđábáhko	8
Vijdes ja guhkesáiggásasj rahtjamus sáme gielaj hárráj	10
Sámegiellaj háldadusguovlo Suoman, Svierigin ja Vuonan	11
Suohkanij barggo sáme gielaj	12
Fylkasuohkanij barggo sáme gielaj	13
Stáhta dájma barggo sáme gielaj	13
Sámedikke barggo sáme gielaj	13
Sáme gielaj udnásj dille Vuonan	15
Mánárgárde ja vuodoåhpados	15

OAHPPAT:

Åhpadosáv nannit nuortta-, julev- ja oarjjelsámegiellaj gájkká dásen	18
Sáme mánárgárdeáldagá	19
Doajmma 1. Diehtjuohkem mánárgárdeáldimij birra sáme mánáda	19
Doajmma 2. Máhtudakávdđánahttem gánná giella le tjalmostuvvam	19
Doajmma 3. Giellaarvusmahttemseminára	20
Doajmma 4. Pedagogalasj materiálasj ávdđánahttem	21
Vuodoåhpados sámegiellan ja sámegiellaj	21
Doajmma 5. Sáme láhkånguovdásj	21
Doajmma 6. Guoradallat oahppij sámeåhpadosá árvustallamav	22
Doajmma 7. Bagádusá oahppoplánajda	22
Doajmma 8. Diehtjuohkem joarkkaåhpados- ja barggomáhttelisvuodaj birra nuorajda	22
Doajmma 9. Statistihkav dahkat sámeåhpadosá birra joarkkaskávlåjn	22
Doajmma 10. Járggálit ja hiebadit guoradallamgæhttelimev láhkåmin sámegiellaj	22
Doajmma 11. Suohkanij ja fylkekasuohkanij sámegiella åhpadosá rievtesvuodaj tjadådime bærråjgæhtto	22
Doajmma 12. Fáhka- ja tijnmajuoåådasá hiebadibme	23
Doajmma 13. Værmådahka guhkåsåhpadosasj	23
Doajmma 14. Aktisasj barggo Svierigijn sámeåhpadosá birra	23
Doajmma 15. Prosjækta aktisasj barggo sámeåhpadosá birra rájåj rastá	23
Sáme oahpponævo	24
Doajmma 16. Sáme oahpponævo – buvtadibme, juohkem ja járggålibme	24
Doajmma 17. Diehtjuohkemdåjma sámeåhpadosá rievtesvuodaj ja vælggogisvuodaj birra	24
Sámegiellaåhpados ja alfabetiserim ållessjattugijda	24
Doajmma 18. 5-jahkåsasj sámegiella ållessjattukåhpadosprogråmma	24
Doajmma 19. Oarjjelsáme giellaåhpados ållessjattugijda	25
Doajmma 20. Oarjjelsáme giellaåhpados ållessjattugijda	25
Doajmma 21. Alfabetiserimprosjækta ållessjattugijda Tråmsån	25

Alep áhpáduš ja rekrutterim	26
Doajmma 22. Sáme áhpáduš ja rekrutterim	26
Doajmma 23. Rekrutterim dájma sáme áhpáduš ja rekrutterim	26
sámegiellaj fágaj gaskan	26
Doajmma 24. Sáme giellaj áhpáduš ja rekrutterim	27
Doajmma 25. Áhpádušluokkaoase luojttim	27
Sierra dájma julevsámegiellaj ja oarjelsámegiellaj nannitjit	27
Doajmma 26. Oarjelsáme mánárgáddedájma	27
Doajmma 27. Julevsáme mánárgáddedájma	27
Doajmma 28. Sáme giellaj dájma mánárgáddedájma	28
Doajmma 29. Oarjelsáme giellabiese	28
Doajmma 30. Julevsáme giellabiese	28
Doajmma 31. Karriera bagáduš sáme oahppijda ja kandidáhtajda	28
Doajmma 32. Guhkásáhpáduš pedagogihka kurssa	28
Doajmma 33. Ávdánáhttemprosjækta Nuortta-Trøndelága fylkkasuohkanin	29
Doajmma 34. Bagádallam joarkkaskávlaj oarjelsáme guovlojn	29
Ietjá giellaj dájma	29
Doajmma 35. Sáme giella álládahttem márkkosáme guovlojn Oarje-Tråmsån ja Nuortta-Nordlándan	29
Doajmma 36. Lulesáme giella ja kultuvra álládahttem	29
Doajmma 37. Bihtámsáme giella ja kultuvra álládahttem	30

ADNET:

Sámelága giellanjuolgasá	33
Doajmma 38. Sámelága giellanjuolgasá tjadádibme	33
Sámegiellaj bargge almušas háladasán	33
Doajmma 39. Dálkkááhpáduš ja dálkáj dálkkidibme	33
Hiehtediededibmedievnastus	34
Mánájsuodjalus	34
Doajmma 40. Joarkkááhpáduš árvustallam	34
Doajmma 41. Bærrággæhttamárnigav nuolgasán tjallet	34
Varresvuoda- ja huksodievnastus	34
Doajmma 42. Dálkkádievnastus varresvuodaviddnudagáj	34
Doajmma 43. Bærrággæhttam	34
Doajmma 44. Avtaárvvusas dievnastusá julev- ja oarjelsáme guovlojn	35
Doajmma 45. Gárgadisbáhkogirjás varresvuoda- ja huksodievnastus	35
Barggo- ja álkádusháladas	35
Doajmma 46. Diedo sámegiellaj NAV:an	35
Doajmma 47. Addneguoradallama	36
Girkko dievnastusá sámegiellaj	36
Doajmma 48. Rámáttjårggålme doarjja	36
Doajmma 49. Sáme tjoaggulvis oarjelsáme giellaguovlon gæhttalibmen (2009-2012)	36
Doajmma 50. Jubmeldievnastusá tevstaj jårggålme/hiebadibme	36
Værroetáhtta	37
Doajmma 51. Værroetáhtta – vijdedum fáldahka sámegiellaj	37

Kriminalhukso.....	37
<i>Doajmma 52. Sámegielak giddagisbarggijt áttjudit.....</i>	37
<i>Doajmma 53. Kriminalhuksoguovdásj sámegiela ja kultuvra máhtudagáj.....</i>	38
Rijddorádij sekretariáhtta.....	38
<i>Doajmma 54. Sámegiella rijddorádijn.....</i>	38
Politija.....	38
<i>Doajmma 55. Buoreddit sámegiella ja –kultuvrrádádjadusáv politijan</i>	38
<i>Doajmma 56. Sámegiela nannim politijan</i>	38
<i>Doajmma 57. Sadjihij biedjat sámegielajt elektrávnálasj programmajn</i>	39
<i>Doajmma 58. Sámiijt Politiallaskávlåj áttjudit</i>	39
Ráddidusá sámegiela guládallam	39
<i>Doajmma 59. Lasedit ráddidusá dokumentaj sámegiela almodimev.....</i>	39
Terminologijaávdđánahttem ja báhkogirje.....	39
<i>Doajmma 60. Háldadusterma</i>	39
<i>Doajmma 61. Prosjekta sáme láhkaterma</i>	40
<i>Doajmma 62. Sáme láhkajárggålímij dâhkkidamârník</i>	40
Sámegiella ja IKT.....	40
<i>Doajmma 63. Aktisasj bokstávvatjoahkke almulasj ásadusájda</i>	41
Giellateknologija.....	41
<i>Doajmma 64. Sáme duollatjállemvædtsaga – stuoves doajmma</i>	
<i>- ja ávdđánahttemorganisasjâvnnâ Divvunij.....</i>	43
<i>Doajmma 65. Sáme báhkogirijj kárttim ja ávdđánahttem</i>	44

VUOJNNET:

Sámegielav vuojnusij buktet almulasj aktijvuodan.....	45
Sáme bájkkenamá ja galba sámegiellaj	46
<i>Doajmma 66. Sámegiela galbaj guoradallam</i>	46
Æjvvalimsaje	46
<i>Doajmma 67. Sámegielak æjvvalimsaje mánájda ja nuorajda</i>	46
Internehtta.....	47
<i>Doajmma 68. Sámegielajt sosiála mediaj baktu nannit.....</i>	47
<i>Doajmma 69. Diedo sámegiellaj sáme nuorajda</i>	47
Media.....	48
<i>Doajmma 70. Sáme avijsa – lasedum julevsámegiela ja oarjelsámegiela adno</i>	49
<i>Doajmma 71. Oarjelsáme mediaguovdásj.....</i>	49
Girjâlasjvuohta	50
<i>Doajmma 72. Sáme girjâlasjvuoda oasstemârník.....</i>	50
<i>Doajmma 73. Sáme nuoraj girjâlasjvuoda stipennda.....</i>	50
Filmma.....	50
Dutkama ja máhtudakâvdđánahttema dârbbo.....	51
<i>Doajmma 74. Sáme dutkama ja alep âhpadusá ávdđánahttem</i>	52
<i>Doajmma 75. Oarjelsámegiela ja julevsámegiela dutkammáhtudagáv lâpptit</i>	53
<i>Doajmma 76. Sámegielaj ano kárttim.....</i>	53
<i>Doajmma 77. Fâhka- ja resurssaguovdásj.....</i>	53
<i>Doajmma 78. Sáme skâvllâdutkama konferânssa</i>	54

Stáhttaráde ávddábáhko

Sámegiela li nannusabbo almulasj aktijvuodan gá gudik goassak ávddåla. Låga årniga ma giela- lasj riektåjt bærråjgæhttji li viehkedom sámegiela j stahtusav buoredit. Sáme mánå ja nuora bessi sámegiela j iejvvit ienep sajijn gå ávddåla ja máhttelisvuoda sámegiela j oahppat ælla goassak læhkåm buorebuv. Ienep ja ienep almulasj åsaduså vissjalit sámegiela jn barggi ja såme guovlojn vuojnnep stuorra ja åjnas barggo dagåduvvå sámegiela j ruopptot vålldet ja ávddånahttet.

Ajtu li mijån moadda håsstalusa gå galggap sihka- rasstet jut sámegiela åjn galggi ielle giela Vuonan. Råddidus sihtå sámegiela galggi liehket luondulasj adno- ja gulådallamgiela, aj gå le almulasj åsadusåj aktijvuohta. Ij le agev návti uddni, ij ga såme giel- lahåldadimguovlon. Vuojnnep aj oahppelåhko gudi sámegiela jv låhki vuodoskåvlån ja mánåjlåhko såme mánåjgårdijn binnu. Julevsåmegiela ja oarjjelsåm- egiela li åjn sierralågås j rasjes dilen.

Dan diehti buktå dal ieneplåhkoråddidus dán vuostas j plådnarievddamin åjn ienep dåjma såme gielaåvddånahttemav nannitjit. 2009 rájes lip bied- jam 23 millijåvnå doajmmaplådnaj. Moadda depar- tementa li aj sámegiela jv vuorodam ieme biråstagåj sisbielen. Duodden lasedum ressursajda, de jåhkåv akta åjnnasamos båhtusijs dá rádjåj le lasedum diedulasjvuohta ja åvdåsvåsstådus såme giela jv gåk- tuj, almulasj oajvålattaj gaskan ja sebrudagån ietjån.

Sámegiela jv boahhteåjgge gåjbbet såme mánå ja nuora bessi giela jv oahppat skåvlåjn ja mánåjgårdijn. Dåt suorgge galggå stuorra sajev oadtjot doajm- maplådnaåjggudagån. Sihkarasstemdiehti jut gåjka diehti ietjasa riektåj birra sámegielaåhpadussaj mánåjgården ja vuodoåhpadusån, lip dåj tiemåj diedojt buoredam. Buorre kvalitehta åhpadusån le åjnas våj oahppe galggi sámegielaåhpadusåv buor-

ren dåbddåt. Sáme allaskåvlå Sámegiela åhpadime guovdåtja nannim le åjnas gå sámegiela åhpaduså kvalitehtav galggå ávddånahttet.

Studentajt åttjudit såmeåhpadussaj ja åhpadusåjda sámegiela jn fáhkan le viehka åjnas gå galggå sihkarasstet sebrudahkaj dårbulasj máhtudagåv sámegiela jn boahhteåjggåj. Sierralåhkåj dårbahip åhpadiddijit ja åvddåskåvllååhpadiddijit sámegiela máhtudagåj. Dan diehti le ráddidus jåhtuj biedjam moadda dåjmajt rekrutterima diehti, dan vuolen aj binnedit oahppolånajt studentajda gudi såme åh- padiddjeåhpadusåv låhki jali åhpadiddjeåhpadusåv sámegiela jn fáhkan.

Giellateknologasj viehkkenævo, dagu korrektuvr- raprogramma, pedagogasj programma ja digitåla båhkogirje, li ihkeva vuogas viehkkenævo gielaak- tijvuodan. Danen le ráddidus Divvun-prosjevtav åsadam stuoves doajmma- ja åvddånahttemorgan- isasjåvnnån Tråmså universitehttaj tjanådum.

Gå Råddidus ávddån bieja j Sámegiela jv doajmma- plånav 2009 gidå, de sierralåhkåj bieja jma dættov nuorttasåmegiela jv, julevsåmegiela jv ja oarjjelsåm- egiela jv vuojnnusij buktet sæmmiårvvusasj giellan. Dåt le åjn åjnas våj såme kultuvra ja sebrudakiellemma moattevuodav bisodip ja ávddånahttet.

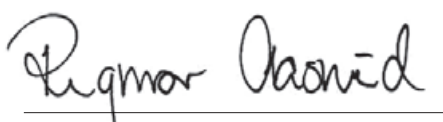

Rigmor Aasrud
Gávvá: Johnny Syversen

«Ráddidus sihtá sámegiela galggi liehket luondulasj adno- ja guládallamgiela, aj gá le almulasj ásadusáj aktijvuohta.»

Guovtegielakvuodadoarjja suohkanijda ja fylkkasuohkanijda, mij Sámedikkes háldaduvvá, le 14 millijávnájn laseduvvam 2006 rájes ja leneplåhkoráddidusá ájggudagán lip oadtjum gálmma áda suohkana sámegiellaháldadimguovlon; Divtasvuodna, Snåasa ja Loabát. Røyrvik suohkan le áhtsám fárruj bessat ja Tråmså, Skåne ja Evenåssje suohkanijn guoradalli ja árvustalli jus galggi áhtsát fárruj bessat. Jáhkáv gielaháldadimguovlo oassálasstem le buoremus dájmej gaskan gá galggá systemáhtalattjat gielajn barggat suohkanin. Dan diehti le ráddidus buorremielak gielaháldadimguovlov ájn vijdedittjat.

Oajválattja máhtti dájmej ja árnigijt ásadit ma li viehken sámegiela suoddjitjit ja ávddánahtátjit, valla ahtu le állu vuodulasj sámegiela boahhteággáj jut sámegiela sámásti.

Rigmor Aasrud

VIJDES JA GUHKESÁJGGÁSASJ RAHTJAMUS SÁME GIELAJ HÁRRÁJ

Bajemus ulmme Ráddidusá sáme gielaj hárráj le láhtjet jaskugis boahtteájgev sáme gielajda Vuonarijkan –Ájnas ulmmen le oadtjot ienep sámegielak addnijt. Dát gájbbet vijdes ja guhkesájggásasj ratjástimev juohkka sebrudaksuorgen.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet nannusap ratjástimev julev- ja oarjjelsáme gielaj hárráj. Gå sáme giejjvot árru ja ælla nav moaddása ieneplågo álmuga gáktuj dajn bájkiijn, de le dát sierra hássstalussan ælládahttembargon. Dát gullu sierraláhkáj oarjjelsáme guovlojn. Oarjjelsáme ja julevsáme li unneplågon sámesebrudagán. Danen le dárbbu gájka gejn le ávdåsvåsstådu sáme gielas sierra ratjástimev dættot dáj gielaj hárráj.

Lullesáme/gålldåsámegiela ja bihtåmsámegiela hárráj viertti ratjástibme liehket bájkálasj ja rájáj rastå giella-prosjevtajt dahkat ma dá guovte giela dile gáktuj le. Uddni ij la dáj gielaj almma dille nav vaj viessogiellan gahtjaduvvi duon dán sebrudaksuorgijn nav gáktu dille le nuortta-, oarjjel- ja julevsámegiela hárráj

Ráddidus ájggu doajmmaplána ájge nannusap vuodov ratjástimijda nuortta-, oarjjel- ja julevsámegiela hárráj duon dán sebrudaksuorgijn – sierraláhkáj åhpådu suorgen, almulasj dievnastusåjn ja hüksosuorgen, ja vaj sámegiella adnu ja vuojnno almulattjat. Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet gielaj árvov ávdedit, ja ávdånbuktet doajmme giellarienvtesvuodajt addnijda ja oajvålattjajda duon dán dåsen. Sáme giella viertti aneduvvat juohkka sajijn gånå sáme æjvvali ja viessu, ja danen le åjnas tjålmostit sámegiela sajijda ja æjvvalimbájkiija.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet aj jut åjnegis sábme iesj gæhtttjal nannit ja ávdånahttet ietjas sámegiela máhtudagåv, sámegiela adnet ienemus diliijn, ja nav guhkås gå máhttelis oahppat gielav nuppe buolvvaj.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet jut bájkálasjsebrudagå várjjali ja ávdånahtti buorre ævtojt sáme giellaåvdånbuktet ietjasa bájkiijn.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet suohkana gånå sáme árru, sáme giela håldådu-guovlo sissjelin ja ålggolin, nanniji ja ávdåsvåstedu buorre ævtojt suohkana sáme álmugij åhpådu-saj mánåjgåden, vuoduskåvlån ja joarkkaskåvlån. Sámegiela galba suohkana tsiekkåduåjn, ja moattegiela rahtegalba ávdånbukti aj suohkana sámegiela gullumav.

Diehto sáme vidjurij birra ietjas suorgen jali dájman le gájbbådu buorre ja avtaårvvasasj almulasj dievnasfåldahkå sáme álmugij. Gulådallam ja diehtjuohkem sámegiella sáme addnijda le aj guovdåtjin vattåtjit nuoges buorre fålaldagåv. Dát le ávdåsvåsstådu mij aj gullu ståhta etåhtajda.

Buorre kvalitehta dievnastusfåldagåjn gájbbet jut bargge sáme giella- ja kultuvra máhtu-dagå gånnuji. Nuoges bargge sáme giella- ja kultuvra-måhtudagåjn le mierredimen jus sáme addne åtsådalli ja adni dåv buorre dievnastussan. Barggij rekrutterim ja lasseåhpådu gájbbet jus galggå dåv jåkså. Dát vas gájbbet systemåhtalasj plånimav juohkka dájman.

Ráddidusá bargo sámegiela j hár ráj Vuonan li dá bajemus ulmmen:

- Sámegiela nuorttasáme-, julevsáme, ja oarjjelsáme giela galggi ávdđánahteduvvat ja liehket viesso giellan aj boahhteájgen.
- Sámegiela galggi ávdeduvvat ja tjalmostuvvat.
- Gájkaj galggi rievtesvuoda sáme gielaht oahppat.
- Sáme giellarietesvuoda galggi nanniduvvat ja dábddusin dagáduvvat.
- Da gálmá sámegiela nuorttasáme-, julevsáme, ja oarjjelsámegiela galggi oadtjot avtaárvvusaj ávdđánahttemmáhttelisvuodajt.
- Almulasj institusjavná galggi liehket diedulattja ietjasa sámegielaht adnuj, sihke nuorttasáme-, julevsáme-, ja oarjjelsámegielaht.
- Diedo sámegielaht birra Vuonan galggi ávdđánahteduvvat ja bisoduvvat boahhteájggáj.

Ulme doajmme doajmmaplána guhttalín ja konkretiseriduvvi Doajmmaplána sierra dájmaht baktu. Doajmmaplána áđástuhteduvvá jahkásattjat sierra stáhtusrápportajn.

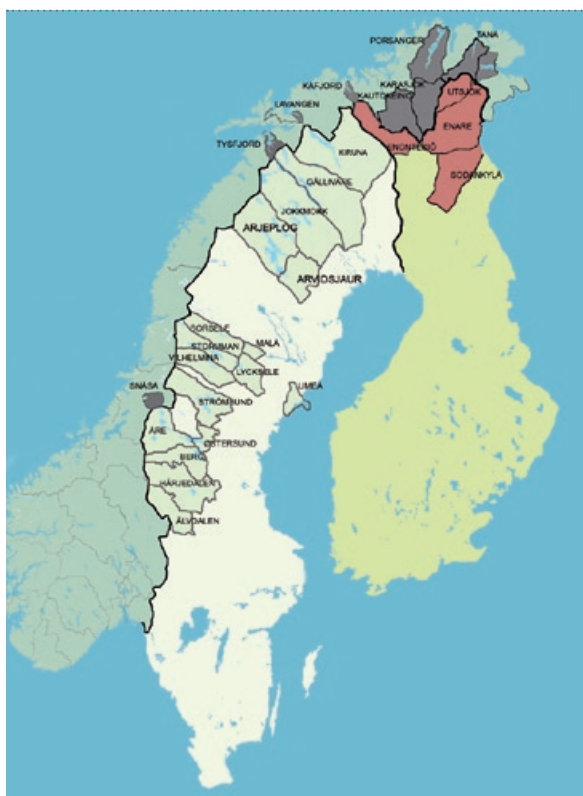
Sámegielaht háldadusguovlo Suoman, Svierigin ja Vuonan

Suoman le sáme giellaláhka læhkám jage 1991 rájes ja áđá sáme giellaláhka jagen 2004 doajmmagáhtij. Suoma giellalága ulmmen le nannit vuodolága mierreduvvam rievtesvuodav sámijda bisodittjat ja ávdđánahtátijt ietjasa gielaht ja kultuvrav ja muhtem mærráj nannit sámij rievtesvuodav adnet ietjasa gielaht anársáme-, nuorttasáme, ja gálddásámegielaht duobbmostávláj ja ietjá oajválattjat gáhtuj. Duodden biejadallá almulasj vælggogisvuoha láhtjet diliht ja ávdedit sámij giellarietesvuodajt. Lága li gájbbáduhá stáhta ja suohkana oajválattjajt háldadusguovlo sissjelin ja muhtem ájnegas gájbbáduhájt guovdásj oajválattjajda háldadusguovlo álggolin. Háldadusguovllo le Anár-Enare, Enodat-Enontekiö, Soađegilli-Sodankylä ja Ohcejohka-Utsjoki suohkana.

Vuostasj sáme giellaláhka Svierigin doajmmagáhtij vuoratjismáno 1. biejes jagen 2000. Láhka vattij sámijda rievtesvuodav sámegielaht adnet duobbmostávláj ja oajválattjat gáhtuj. Sámijda aj vattij rievtesvuodajt sámegielaht mánáj- ja boarrásijhuvsov. Háldadusguovllo li Arjeplovve-, Jielleváre- Jáhkmáhke- ja Giruna suohkana.

Áđájakmáno 1. bieje rájes jagen 2010 doajmmagáhtij áđá láhka nasjonála unneplágoht ja unneplágogielaht gáhtuj. Dán lága milta de vijdoht sámegielaht háldadusguovllo 13 suohkanijn doajmmagoahhtet. Udnásj sámegielaht háldadusguovllo le Arvidsjávre, Berg, Härjedalen, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen ja Östersund suohkanijn aktan Árjeplovve, Jielleváre, Jáhkmáhke- ja Giruna suohkanijn.

Sjnilttjamáno 1. bieje jagen 2009 báhtij áđá giellaláhka jáhtuj Svierigin. Giellalága milta le svierigadáro oajvvegiellan svieriga sebrudagán, valla le aj almulasj vælggogisvuoha sáme gielaht suodjalit ja ávdedit, duodden dájda ietjá nasjonála unneplámmukgielaht ja sevvamgielaht. Láhka tjuottjot gájkajda gudi gulluj nasjonála unneplágoht ja galggá vatteduvvat máhttelisvuoha oahppat, ávdđánahttet ja adnet unneplágogielaht.

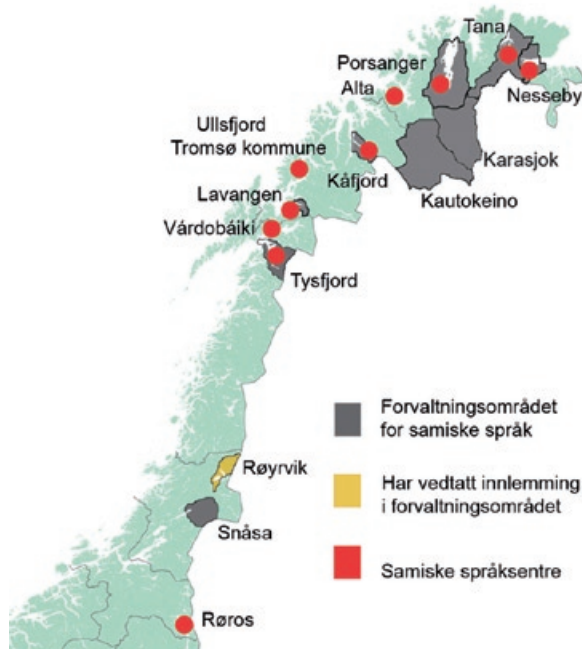

Sáme gielaht háldadusguovlo Suoman, Svierigin ja Vuonan

Suohkanij barggo sáme gielaj

Suohkanijn li guovdásj dahkamusá sámegielav nan-
nimijn gájkka guovlojn gánná sáme árru. Suohkana
mærrádusá vuojn mierredi jus sáme giella ja kultuvr-
ra suohkanijn galggá buorreláhkáj ávddánahteduv-
vat. De jut le ájnas jut suohkana láhtji dilev nav vaj
sáme kultuvrra ja giella galggá bissot ja ávddánahte-
duvvat, aj stuoráp sajijn ja stádajn gánná li moadda
sáme viesáda. Dákkár dilleláhtjem máhtta dagáduv-
vat mánáigárddefálaldagáj, sámegiella áhpadusá
vuodokávlán, varresvuoda- ja sosiáladievnastusáj,
boarrásij sujto, sámegiella galbbima ja sáme kultuvrra
ja sámegielak sajij baktu. Pláimbargon suohkanijn
sámeviesádij viertti vissjalattjat dahkamusájt bajedit
vaj sáme kultuvrra ja giella ja sebrudakiellem biso-
duvvá ja ávddánahteduvvá. Suohkana álggolin sáme
giellalága njuolgadusáj háldadusguovlo máhtti aj
sáme gielajt ælládahttembarggaj ávkev buktet, d.d.
sámegiellaj galbbit, Sámeálmukbiejvev ávvudallat
ja diliht láhtjet dájmaida sáme bájkálasj viesádijda.
Suohkana vierttiji aj liehket diedulattja avtastahttet
sáme áspektav dábálasj dievnastusájn.

Suohkanijn sáme giellalága njuolgadusáj háldadus-
guovlon le sierra vásstádus fállat sáme álmugij
diedojt ja dievnastudájt. Sáme kultuvra ja giella
máhtudagá ásadibme le ájnas suohkanijda vaj
máhtti buorre dievnastusájt sáme addnijda fállat.
Suohkanijn sáme giellalága njuolgadusáj háldadus-
guovlon oadtju Sámedikkess sierra rudájt sámelága
mærrádusáj vælggogisvuodájt tjadádittjat. Duod-
den le suohkanijda ájnas diedulattjat vuorodit sáme
gielajda dájmajt dábálasj vajkkudimnævoj baktu.

Tråmså suohkan mierredij sáme ja dárogiellaj galbbit Fokus-
kvartálav, mij lij gárves jagen 2004. Tsiekkadusán li ráde-
viesso, bibliotehkka ja kino.

Fylkasuohkanij barggo sáme gielaj

Fylkasuohkana máhtti liehket ájnas doajmme sáme giellabargon ietjas fylkajn. Fylkasuohkana vierttiji sáme giella ja kultuvrra máhtudagájt áttjudit ietjasa háldadussaj ja daj dievnastusájda massta siján li vásstádus. Fylkasuohkana ma li uddni sáme gielaj háldadusguovlon li Finnmárko fylkasuohkan, Tråmså fylkasuohkan, Nordlándá Fylkasuohkan ja Nuortta-Trøndelága Fylkasuohkan.

Fylkasuohkanijn li fylkaplánima máhttelisvuoda bargov koordinirit sámegielak ávddánahttemijn ietjasa fylka sissjelin. Ietjasa aktisasj barggosjiehtadusáj baktu Sámedikkijn li Finnmárko fylkasuohkan, Tråmså fylkasuohkan, Nordlándá fylkasuohkan ja Nuortta-Trøndelága fylkasuohkan válddám oasev vásstádusás bárggat sáme gielav, kultuvrav, ja æládusáj nannitjit. Jus dát barggo gálggá buktet ábbálasj ratjástimev, de le ájnas jut fylkasuohkanijn le dájmalasj aktisasj barggo Sámedikkijn, suohkanij ja stáhta dájmadagáj fylkapládnabargon.

Stáhta dájmaij barggo sáme gielaj

Kulturdepartemænnta le giellapolitihkalasj ávd-ásvásstediddje fáhkadepartemænntan, ja siján le badjásasj ja doajmmasuorgij gasskasasj vásstádus hábbmit, dálkkut ja ávdedit giellapolitihkalsj ulmijt Vuonan. Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementan le oajvvevásstádus njuolgadusáj sáme giellalágan háldadit ja aktidit ráddidusá bargov guovllo- ja unnepláhkogiella Eurohpá lihtojn (unnepláhkogiellalihtto), ja siján le sierra doarjjapoassta sámegiela dájmaijda. Divna departementajn le ietjasa fáhkasuorgijn ájnas vásstádus sáme gielajs.

Stáhta etáhtajn duola dagu ráddidusá doajmme orgánajn sierra vásstádus bærráigæhttjat vaj sáme addnijda le rievtesvuoda sihkarvuohta ja vaj almulasj dievnastusá li hiebaduvvam sámeálmuga giella- ja kultuvra duogátjij.

Buorre kvalitehta dievnastusfálaldagáj gájbbet diedojt sáme giela ja kultuvra birra. Jus háldadusguovlon galggi sáme addne buorre fálaldagáv átsá-dallat, de le gájbbádus jut nuoges bargge li gejn li sámegiela- ja kultuvrramáhtudahká dáv mierredime.

Diehtodárbo máhtti liehket álmukriektá ávdásvásstádusá, vuona politihkka ja láhka mij guoskadallá sáme diliida, giela, kultuvra, histávrrálasj ja æládusáj máhtudagá, diedo sáme institusjávnnáj ja organisá-sjávnnáj birra, ja lagáp sierra diedo ma gulluji genga ássjesuorggáj. Barggovaddijda le de ájnas dárbbu jut ietja láhtji diliit máhtudakávdánahttemijn ietjasa mahtudakplánima ja rekrutterima baktu.

Ráddidus vuojnna ájnnasin ávddánahttem sáme-politihkalasj miehtomierijt ietjas ruhtajuollodimgirijn stáhta etáhtajda. Jagen 2010 le dát tjuovvoluvvam ruhtajuollodimgirij moatte guoskadalle etáhtajda, bs. 2. dájmaij (fylkamánne ja áhpadussuorgge) 11. doajmaij (Áhpadusdirektoráhtta), 43. ja 44. dájmaij (VBÁ) ja 39. dájmaij (varresvuodadájma). Departemænta árvustalli avtatrajes dákkár tjálmotstuhtemav ienep ruhtajuollodimgirijn pládnagávdan.

Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta le ámmátvirgálasj dahkamusáj baktu fylkamán-nijda dættodam ulmev lasedit almulasj fálaldagáj sámegiellaj, buojkuvissan sámegielak ja kultuvralasj máhtudagáj nannit almulasj dájmaij, ja lasedit diehtujuohkemav sámegiellaj sáme addnijda. Ruhtajuollodimgirij baktu aj IKT direktoráhtta le departemænnta tjelggim direktoráhta vásstádusáv sáme gielas ja sámegiellaj diehtujuohkemis.

Sámedikke barggo sáme gielaj

Sámedikke oajvveulmme sáme gielaj barggat le sáme gielajt ávddánahttem gielaj adnemav nannit doajmme sáme gielak sajijn ja vaj ádå sámegielak saje ásaduvvi, sámegielav ælláduhttet dáppe gánnå sámegielladille le rasjes, ja ávddánahttet ja nannit gielav bájkijn gánnå sámegiella le bæjválasj giellan. Dáv sihtá Sámedigge jáksåt doajmmelis vajkku-dimnævoj adnema baktu ma Sámedigge háldat, ja avtárádij bájke, guovlo ja guovdásj oajválattjat ja ietja hiebalgis doajmmij.

Sámedigge le jagen 2010 biedjam 59,2 mill. krávnå tjoahkkáj sámegielladárjajda (aktan guovtegielakdárjaj) til. Dássta le jagen 2011 Sámedigge juohkam 2010 5,7 mill. krávnå vuododárjajda 10 gielaguovdátjijda, ja 67,6 mill. krávnå li áhtsámusárnigijda gáktuj biejaduvvam. Sámedigge juollodij jagen

2010 doarjjagijt 19 giellaprosjevtajda háldadusguovlon ja 22 giellaprojevtajda háldadusguovlo álggolin (tjoahkkáj 6.6 mill. krávná). Sámedikken le giella-ávddánahttem vuorrodusá dájmaidja Sámeálmuga fándas. Jagen 2010 biejaduváj 1,5 mill. krávná ma juolloduvvin 14 giellaprosjevtajda.

Jagen 2010 le biejaduvvam 1,2 mill. krávná giel-ladájmaidja ja 2 mill. krávná girjjálasjuoda dájmaidja Sámeálmuga foandaj.

Sámedigge le jagen 2011 juohkám 46 mill. krávná guovtegielakdoarjjan suohkanijda ja fylkasuohkanijda sámelága háldadusguovlon. Sámedigge le guovtegielakdárja árnigav suohkanijda ja Fylkasuohkanijda sámelága háldadusguovlon árvustallam Árvustallam galggá liehket oasse vuodos gá ierit ietján merustallamnjuolgadusá ja rapporteringájbbádusá dárjajda árvustaláduvvi, ja gáktu dá soajtti doajmmat.

Gá giela aktijvuodajda gehtja de le aj Sámedikken dárja áhpadussaj- dsj. oahpponævojda, mánárgárdijda ja stipendajda- ájnas vájkkudimnævo jávsátjit dajt ulmijt ma li miehttomierren sáme gielajt ávddánahtátjit. Sámedigge le jagen 2010 biedjam 31,3 mill. krávná dárjajda sáme áhpadussaj. Duodden juollot Sámedigge dárjajt museajda, kulturguovdátjijda ja kulturviesojda, ja dárjajda varresvuoda suorge vuolen, ma aj li stuorra ávkken áttjuditjat buoremus álgoldisævtojt sáme gielajda.

Oassen dás árvustallamis ja jus rievddamis sjaddá sáhka le Sámedigge tjáhkanimijt gájkka suohkanij ja fylkasuohkanij sámegiela háldadusguovlon tjáhkanimijt tjadádam. Sámedigge le aj duodden ásadam sierra seminárav Sámedikken gánná suohkana ja fylkkasuohkana oadtjun buktet ietjasa vuojnojt ávddán. Sámedikken le aj læhkám oajvvadus merustallamnjuolgadusájda guládusán, ájggemierren buktet oajvvadusájt lij javllamáno 1. b. 2010.

Sámedigge ájggu vijddábut nannit ja ávddánahttet sáme gielajt sámegielak terminologija ávddánahttema baktu, ja nannit ja bisodit ja ávddánbuktet sáme bájkkenamájt.

Sáme giellanammadus le sámedikkij aktisasj orgádna giellabargon, ja le organisásjavnálattjat Sáme parláméntáralasjrádáj tjanádum. Sámeigge aktan Sáme giellanammadusájn li aktisasjbarggovuogijt ávddánahttam, buoredittjat terminologija bargo

tjadádimev. Sámedikken le Terminologija- ja bájkkenammajuogos, mij tærmmalistajt árvustallá. Tærmmalista sáddiduvvi dan maññela Sáme giellanammadussaj, mij nuorttarikaj tærmmajuohkasij tjáhkan (nuortta-, julev- ja oarjjelsáme), mij de termajt dáhkket. Dan maññela de dá terma risten.no tærmmabánkaj registreriduvvi. Sámedigge le ádå tærmmaprográmmajn barggamin. Dát barggo le állu álgon. Ávddåla dát ádå tærmmabánkka le sajenis, sjaddi ádå dáhkkiduvvam terma almoduvvat Sáme giellanammadusá næhttabielen www.giella.org. Sámedigge le barggamin vijddábut termajt ávddánahttemijn kulturmujttonæhttabælláj Askeladden (nuorttasámegiellaj). Áttjak le aj oarjjelsáme sebrudakfága tærmmaprojsækta álgeduvvam.

Sámedigge le duojna dájna doajmmij aktijvuohtha sáme gielaj nannima diehti, rijkajgasskasattjat aj. Buojkulvissaj lij Eurohpa lihto guovloj- ja unnepálmmuga gielaj ekspertkomitéajn tjáhkanimen diededime sáme gielaj dilev Vuonan.

Sámedikken le avtat birges guládallama suohkanij ja sáme giellaguovdátjij tjáhkanimij, semináraj ja konferánsaj baktu sáme gielaj nannima ja ávddánahttema birra. Dá li állu ájnas aktisasjbarggo doajmme Sámediggáj. Jage 2010 alluj le ádå giellaguovdásj ásaduvvam Loabak suohkanij, Ástávuona giellagoah-tie.

Jagen 2009 Sámedigge álgadij 5-jahkásaj giella-programmav. Ulmmen le giellaprográmma galggá dájmajt álgadit maj boados le oadtjot ienep sámegielagijt. Akta dás dájmajs le sámegiela áhpadusfálaldahka állessjattugijda gudi e sámegielav máhte, bs. 17. dájma.

Sámedikke stipænndaárnik le oahppijda gejn le sámegiella fágaj gaskan, ja studentajda alep áhpadusájn. Dási le biejaduvvam 4,75 mill. Krávná jagen 2011. 437 oahppe joarkkaskávlájs oadtjun stipendav jagen 2010ja 116 stipenda juogeduvvin studentajda alep áhpadusájn jagen 2010, mij lassánij 34 studentajda jage 2009 gáktuj.

Sámedigge le 2010-låhpa álggám bargujn sáme gielaj birra diedádusáv dagátjit, gánná hásstalusá gielajn ávddánbáhtet galggi. Ulme ja strategija galggi dagáduvvat gáktu buoremus láhkáj máhtta sáme gielajt nannit ja ávddánahttet duon dán suorgen.

SÁME GIELAJ UDNÁSJ DILLE VUONAN

Dájt manemus lågev jagijt le nuorttasáme giela ávdđánibme moatteláhkáj buorre læhkám. Nuorttasáme giella le jáksám nannusap sajev sebrudagán gá sámegiela rievtesvuoda li mierreduvvam sámelága giellanjuolgadusáj baktu, rievtesvuoda áhpadusáj sámegiellaj ja sámegielan áhpaduslága gáktuj, ja gá sámegiella le medijajn ja girjálusjuodan ja duon dán dájmej baktu sámegielav nannitjit. Valla li ájn stuorra hástalusá bisodit ja ávdđánahttet nuorttasáme gielav viesso adnem- ja guládallamgiellan boahhteájgen aj. Sierraláhkáj gájt de sámegiellalága háldadusguovlo álggolin.

Julev- ja oarjjelsáme giela li unnepláhkogiela sámegiela sebrudagá gáktuj aj ja danen li ávdđámimen báhtsám nuorttasáme giela gáktuj. Dát le dahkam jut dá giela li vuorjájat vuojnnum sebrudagá rahtjamijn sámegiellaj ávdedim hárráj. Dajnas li Julevsáme- ja oarjjelsáme giellaaddnijn binnep máhttelisvuoda vuojnnet je láhkát ietjasa gielav girjálusjuodan, filmajn, musihkan, medijajn ja almulasj aktijvuodan, gá nuorttasáme giellajn buohtastahtá. Danen ájggu ráddidus vuorodit dájmej tjuovvolimev doajmmaplánan.

Ábbálasj gávvá le jut sámegiellaj adnem bæjválsjgiellan le binnum. Sierraláhkáj guovlojn gánná sámegiella le ratjes dilen læhkám stuorrasebrudagá gáktuj ja smávva sámegielak bájkijn. Sierraláhkáj le dát dille julevsáme- ja oarjjelsáme guovlojn ja márkosáme ja merrasáme guovlojn.

Sámedigge le jagen 2008 tjadádam giellaguoradallamav¹ sámegiela ano birra muhtem válljidum institusjavnáj ja etáhtajn sámegiela háldadusguovlon, ja aj muhtem suohkanijn álggolin nammadum guovlo. Duodden le Sámedigge gæhttjam sámegiela válljima berustimev skávláj ja mánárgárdijn Vuonan. Giellaguoradallam tjadáduvvá juohkka nælját jage. Guoradallam vuosedij stuorra rievddadusáj sámegiela ano gáktuj sæmmi guoradallamguovlojn jage 2004 guoradallama² gáktuj.

Uddni ij gávnnu makkárik statistihkka galla fámilja ja ájnegis ulmutja sámegielav adni bæjválsjgiellan, jali galles sámegielav máhtti. Ráddidus ájggu aktan Sámedikkijn álgadit guoradallamav sámegiela ano birra, bs. ČČ. dájmej.

Mánárgárde ja vuodoáhpadas

Sáme allaskávlá álgusvaddá “Sáme lågo subtsasti”/ “Samiske tall forteller” juohkka jage aktan kommentáraj. Dát rápportta dagáduvva Fágalsj anályjsajuohtkusi nammadum Sámedikkis ja Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas. 7. kapihttal “Sáme lågo subtsasti 3”/ “Samiske tall forteller 3” le sámegiela birra mánárgárdijn ja skávláj. Anályjsajuohtkusa kommentárra dán kapihttalij le:

Tjielggasamos viggamus mij gullu sámegiellaj mánárgárdijn ja skávláj jagijt 2009/2010, le jut vuodoskávláohppijláhko gejn le sámegiella fágag

¹ “Sáme giellaj adno 2008”. Gávnnu dánna: www.sametinget.no

² “Sáme giellaj adno 2004”. Gávnnu dánna: www.sametinget.no

gaskan ájn binnomin. Dá lågå li binnum. Dát låhko le 23% binnum tjoahkkáj jages 2005. Binnom gullu vuostatijn oahppij låhkuj nuorttasámegielaajn nubben giellan. Dát låhko le binnum 39% jages 2005. Sáme gielaj nannima mihttomiere gáktuj le dát nievres viggamus.

Dáv viggamusáv duostotjit le anályjssejuohkusin dá dájma oajvvadussan:

- Fáhka- ja tijmmajuohkemnjuolgadusá oahppijda gejn li sámegiella nubben giellan vuoduskávlán vierttiji dalága rievdaduvvat, nav vaj sámegiela válljim ij sjatta lassenoaden.
- Dutkam hæhttus álgeduvvat snivva guoradalátjit mij le sivvan dán nubben giella oahppelågo binnomij gudi nuorttasámev válljiji.

MIJ GULLU FÁHKA- JA TIJMMAJUO-HKEMIJ, GEHTJA DÅJMAJ VUOLEN "SÁME MÁNÁJGÁRDE JA MÁNÁJGÁRDE SÁME MÁNÁJ"

Jagen 2009 lidjin 37 sáme mánájgárde tjoahkkáj. 752 máná lidjin nuorttasáme mánájgárdijn, 27 máná julevsáme mánájgárdijn ja 10 máná oarjjelsáme mánájgárden.

Vijddábut de oadtjun 34 mánájgárde dárjav sámegiella åhpádussaj mánájgárdijn. Dájn mánájgárdijn lidjin 73 máná tjoahkkáj gudi oadtjun nuorttasáme åhpádusáv, 21 máná oadtjun oarjjelsáme åhpádusáv. Ittij aktak mánájgárdde oattjo dárjav julevsáme åhpádussaj.

1.gåvådus: Máná sáme mánájgárdijn ja máná gudi oadtju sámegiellaåhpádusáv.

	2006	2007	2008	2009	2010
Máná sáme mánájgárdijn	900	1000	950	789	773
Máná gudi oadtju sámegiellaåhpádusáv	40	50	40	94	56
Tjoahkkáj	940	1050	990	883	829
Nuorttasáme máná				825	787
Julevsáme máná				27	27
Oarjjelsáme máná				31	15
Tjoahkkáj				883	829

VUODOSKÄVLLÄ

Skävlåjage 2009-2010 lidjin 2336 oahppijn sáme-
giela åhpadas vuodoskävlån. Dåjs lidjin 924 oahppe

gudi oadtjun åhpadasáv genga sámegiellaj, dsj.
åhpadas le sámegiellaj.

2.gåvådus: Gallijn oahppijn li sámegiella vuodoskävlån

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Nuorttasábme vuostasj giellan	971	984	997	964
Nuorttasábme nubben giellan 2	689	536	573	547
Nuorttasábme nubben giellan 3	819	834	769	647
Nuorttasámegiella	2479	2354	2399	2158
Julevsábme vuostasj giellan	31	25	27	26
Julevsábme nubben giellan 2	30	40	36	23
Julevsábme nubben giellan 3	16	14	14	32
Julevsámegiella	77	79	77	81
Oarjjelsábme vuostasj giellan	18	18	19	20
Oarjjelsábme nubben giellan 2	78	75	68	58
Oarjjelsábme nubben giellan 3	20	16	14	19
Oarjjelsámegiella	116	109	101	97
Tjoahkkáj	2602	2542	2517	2336

Gálldo: Vuodoskävlå diehtovuogådus (VDV)/Grunnskolen informasjonssystem (GSI)

JOARKKASKÄVLLÄ

Skävlåjagen 2009-2010 lidjin 215 oahppe tjoahkkáj
gudi vålldi sámegiella vuostasjgiellaj åhpadasáv, mij
le merkadahte lassånibme åvdep skävlåjage gåktuj

Skävlåægát máhttå fállat sámegielav amåsgielan,
jus sihti. Dåt máhttå fáladuvvat aktisasjfhkan, pro-
gråmafåhkan ja prosjæktan tjiegnudissan. Dåt sihtå
javllat skävlåægát máhttå sámegielav fállat sæmmi
låhkáj gå spånska-, ruossjagielav, jnv.

3.gåvådus: Gallijn oahppijn li sámegiella joarkkaskävlån.

Fåhka	2009 -2010
Sámegiella vuostasj giellan	215
Sámegiella vuostasj giellan, sábme 1 nuorttasámegiella	190
Sámegiella vuostasj giellan, sábme 1 oarjjelsámegiella	4
Sámegiella vuostasj giellan, sábme 1 julevsámegiella	23
Sámegiella nubben giellan	154
Sámegiella nubben giellan, sábme 2 nuorttasámegiella	142
Sámegiella nubben giellan, sábme 2 oarjjelsámegiella	9
Sámegiella nubben giellan, sábme 2 julevsámegiella	9
Sáme giela tjoahkkáj	369

Gálldo: Åhpadasdirektoråhtta/Vigo, oahppijlågo 01.10;es.

4. gåvådus: Gallijn oahppijn li akta dåjs sámegielajs amås-
giellan, progråmfåhkan jali aktisasjfhkan, skävlåjagen
2009-2010.

Fåhka	
Nuorttasáme progråmfåhkan	6
Nuorttasáme aktisasjfhkan	98
Julevsáme aktisasjfhkan	5
Oarjjelsáme aktisasjfhkan	-

lieredh oahppat

OAHPPAT:

Åhpadusáv nannit nuortta-, julev- ja oarjjelsámegiellaj gájkká dásen

Rievtesvuoda sáme mánárgárddéfálaldagájda ja sáme vuodoåhpadussaj li mierredime jus sáme giela galggi viessot hállámgiellan ja tjállemgiellan. Ájnas oasse doajmmaplána tjuovvolimes le danen læhkám diedojt mánáj ja nuoraj rievtesvuodaj birra vaddet sáme mánáj mánárgárddéfálaldagáj ja åhpadusá sámegiellan ja sámegiellaj gáktuj. Máhttodepartemænnta le, aktan Sámedikkijn ja Åhpadusdirektoráhtajn, dahkam ja juohkám diehtobrosjyrajt dáj tiemáj birra. .

Pedagogalasj materiálaj åvddånahttem mánárgárdijda ja oahpponævojt Máhttolåpptima – Sáme milta le ájnas dahkmus nannitjit sáme mánáj nanos gullumav sáme giellaj ja kultuvrraj árra rahtjamusáj ja álles skåvllåvådtsema baktu. Danen le pedagogalasj materiálaj åvddånahttem sáme mánárgárdijda dættoduvvam ja ienep dâbmarap orgániserimav sáme oahpponævvo åvddånahttemav árvustallat.

Dárbbbo le åvddånahttembargguj ja modællaåvdedibmáj giellaåhpadibmáj sáme mánárgárdijn ja mánárgárdijn gánnå sáme máná li. Låhkåmåhpadusáv nannima hárráj le Máhttodepartemænnta, Ådåsstuhttem-, háldadus- ja girrkode-

partemænnta ja Sámedigge budjæhttajagen 2010 juollodam rudájt Sáme allaskåvllåj guovte jahkásaj prosjæktaj mij le Sáme åhpadusguovdátja baktu. Guovdásj galggá ierit ietján radijt vaddet ja bagádit skåvlåjt sáme giellaj åhpadusá birra.

Åhpadusdirektoráhtta le Máhttodepartementa gåhtjomis åvddånahttám njuolgadusájt gåktu sáme oahppij rievtesvuodajt åhpaduslåga baktu oatsodit. Jagen 2010 li gáktsa suohkana ja akta fylkasuohkan oatsoduvvam. Åhpadusdirektoráhtta le gåhtjodum oatsodimev joarkátjit jagen 2011. Nordlandsforkning le oasssen Máhttolåpptima - Sáme árvustallamis ierit ietján gæhttjam oahppij árvustallamijt sámegielas fáhkan skåvlåjn.

Moattes ållessjattugijs sáme álmugin máhtti sámástit, valla e låhkåt ja tjållet máhte. Danen le Sámedigge aktisasjbarggosjehtadusáv dahkam Sáme allaskåvlåjn alfabetiserimprogråmmav ållessjattuk sámijda dahkat. Progråmma galggá gåbttjåt gájkká sáme giellaguovlojt. Vijddåbuj ájgggu Tråmså fylkkasuohkan ålgget alfabetiserimprogråmmav ållessjattugijda Tråmså fylkan.

Ådåsstuhttem-, háldadus- ja girrkodepartemænnta ájgggu aktan Máhttodepartementajn ja Sámedikkijn ålgget guoradallamav sáme giellaj ano birra jagen 2011. Ájnas tjalmostibme guoradallamin sjaddå diedov oadtjot galles ållessjattugijs sihti sámegiellav oahppat jali aj åvddånahttet ietjasa giellatjehpu-dagáv.

Buorre sámeåhpadusáv ja åhpadusáv sáme giellan nannitjit le stuorra dárbbbo åhpadiddijda gejn li

máhtudagá sáme gielajn. Máhttodepartemænnta le danen tjalmostahttam rekrutterim sáme áhpadosáhpadosaj ja áhåadiddjeáhpadosáj gånå le sámegiella fágaj gaskan, dán vulen aj strategijajt rekrutterimij ja studieluojka máksema vuodedibmáj.

Máhttodepartemænnta le jages 2010 álggám studieluojka máksebmessamav studentajda ma álli muhtem áhpadosáhpadosáj tjadádi binnemusát 60 tjuorgajn sámegielan oassen vuodoáhpadosás. (gehtja 23. dájma)

Jus galggi oarjjelsámegiella ja julevsámegiella oadtjot buorre ávddánahttemmáhttelisvuodajt de le dárbbosierra rahtjamusájda masi li dárbo dáj gielasebrudagáj. Ádåsstuhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta le dájna duogátjijn biedjam rudájt nannitjit giellaávddánahttemav oarjjel- ja julevsáme guovlojda. Rudá háldaduvvi Nordlánda Fylkamánes. Fylkamánne le, aktan guoskadalle institusjavnáj ja giellabirrusij álgadam muhtem stuoráp ja unnep dájmajt nannitjit dáj gielajt, dán vuolen oarjjel- ja julevsáme giellabiesijt.

Ælla moaddása gudi lulesámegielav ja bihtámsáme-gelav adni. Valla gávnnuži muhtem smávva giellabirrusa suoma ja sveriga bielen. Rudá le biejadum lulesáme- ja bihtámsámegielaj ja kultuvraj ælládahttemij Ádåsstuhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænta budsjehtan.

Tjuovvuvasj ulme li njuolgadussan dáv suorgev vijd-dábut ávddánahttájt:

- Láhtjet dilev nav vaj ienep máná sáme mánárgárddefálaldagáv oadtju
- Láhtjet dilev nav vaj árra giellaarvusmahttem mánárgárdij baktu sjaddá
- Láhtjet dilev nav vaj gájkka oahppe gudi sihti sámegielav oahppat oadtju fálaldagáv
- Láhtjet dilev nav vaj sierra rahtjamusá julev- ja oarjjelsámegiella áhpadosaj sjaddi
- Láhtjet dilev buorre álgoldisævtojda sámeáhpadosaj
- Láhtjet dilev buorre kvalitehttaj áhpadosaj sámegiellaj ja sámegielan
- Oahppijt arvusmahttet sámeáhpadosáj joarká-tjit nuorajskávlá ja joarkkaskávlá áhpadosán
- Láhtjet dilev nav vaj ienep ja buorep oahpponævo sjaddi áhpadosán sámegiellaj ja sámegielan

- Láhtjet dilev nav ienebu áhpadosáv válddi sá-megielak ávddåskåvllåáhpadosiddjen ja áhpadosiddjen.
- Láhtjet dilev nav lasse- ja joarkkaáhpados sámegielan áhpadosiddijda mánárgárdijn ja skåvláj
- Láhtjet dilev nav álkkes jáksám fálaldagá li sámeáhpadosaj mánárgáda, nuorajda ja álles-jattugijda
- Nannit állessjattukáhpadosá fálaldagájt nuorte-, julev- ja oarjjelsámegiellaj.
- Láhtjet dilev nav vaj máhttelisvuoda li fámiljajda oassálastájt nuortta-, julev- ja oarjjelsá-megiellaj áhpadosaj.

Ulme doajmmi doajmma-plána guhttalav ja konkretiseriduvvi dájmajt tjadá doajmma-plánan. Doajmma-pládna ádåstuhteduvvá jahkåsattjat sierra stáhtusrápportajn.

Sáme mánárgárddefálaldagá

Doajmma 1.

Diehtujuohkem mánárgárddeásadimij birra sáme mánárgáda

Máhttodepartemænnta galggá aktan Sámedik-kijn diedoijt juohket æjgádijda, suohkanijda ja mánárgárddeæjgádijda sáme mánárgá rievtesvuodaj birra ja makkár fálaldagá ja doarjaárniga gávnnuži. Sámedigge le dahkam diehtujuohkem brosjyvrav doarjjagij birra sáme mánárgárdijda, ja diedoijt ma guoskadalli dáttja mánárgáda sáme mánárgárdijn. Departemænnta le juohkám bágádustjállagav suohkanijda ja fylkamánnijda.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta/ Fylkamánne ja Sámedigge

Doajmma 2.

Máhtudakåvddánahttem gånå giella le tjalmostuvvam

a) Stuurra hástalussan le rekrutterit mánárgárddebárggijt sámegielak máhtudagáj. Máhttodepartemænnta ájggu rahtjamusájt nannit rekrutteritjit ienep ávddåskåvllåáhpadosiddij mánárgárdijda, dán vuolen aj sámegielak ávddåskåvllåáhpadosiddij.

b) Máhttodepartemænnta le álggám sierra máhtudakstrategijav gánná le giellaarvusmahttem nielje vuorrodim suorgij gaskan. Strategijan dættoduvvá jut “sáme máná hæhttuji dárjav oadtjot ietjasa gielav bisoditjat”. Ájnnasin le jut suohkana ja priváhta mánáigárddeægáda arvusmahtti sáme mánáigárdijt ja mánáigárdijt sáme mánáigárdijt átsáttit, sieraláhkáj ma gulluji giellasuorggáj.

Fylkamánne li departementajn æjvvalimtjähkanimij baktu gáhtjoduvvam arvusmahttem vaj ienep suohkana sáme mánáigárdijt áhtsi stáhta máhtudakruhtadárjav. Loabaga suohkan le jagen 2010 oadtjum doarjjagav Trámsá fylkamánnes giellaávdánahttemprosjæktaj. Ásadum aktisasjbarggo gaskal vidá nuorttalamos fylkamánnij ja Sámedikke (Regio-Nor) sjaddá guovloj ja bájkálasj dájmaht hábbmit vaj suohkana gánná le sáme mánáigárde/mánáigárde sáme máná, li dábmarappo bargatjit.

c) Nordlándá fylkamánne le ávdásvásstádusáv ja rudájt Máhttodepartementas oadtjum ierit ietján nannitjit guovlo ja bájkálasj giellaæjvvalimsajijt mánáigáda, nuorajda ja állessjattugijda. 2009 jage alluj li ásaduvvam juohkusa sáme ássij hárráj áhpadusássudagán, gánná avtan le ávdásvásstádus mánáigárddeuvuojnojt bærrájgæhttjat. Gálmma mánáigárddekonferánsa li aj ásaduvvam, akta nasjonálasasj, ja akta julev- ja akta oarjjelsámeguovloj hárráj. Dáj konferánsaj baktu le mánáigárddeuorgge bærrájgátsedum. Vijdábuj de le lahkkebæjvásasj seminára ásaduvvam álggoálmukgielaj bisodime birra. Aktisasjbargujn Báddádo allaskávláj ja Nordlándá fylkkasuohkanijn le fáhkabiejvve læhkám namájn: Unnepláhko gielaga mánáigárdijn – állsvuohta ja aktijvuohta vuodon mánáigárdstáhkamin ja oahppamin, sierra tjálmstibme sáme gatjálvisájda. Oassevállde lidjin mánáigárddebargge, allaskávlábargge, bargge suohkana dáses ja studenta. Fylkamánne le, aktan Nuortta-Trøndelága allaskávláj dahkam kurssarájdov mánáigárddebárggijda oarjjel sáme guovlon. Dát kurssarájddo joarkka 2010 jagen.

Ámmatdoajmman fylkkamánnijda jagen 2010 le vattedum láhtjet dilev nav vaj máhtudakávdánahttem sjaddá sáme mánáigárdijn ja mánáigárdijn sámemánáig, aktisasjbargujn Sámedikkijn ja ietjá guoskadalle doajmmij. Vijdábut de le nammaduvvam jut fylkamánne galggi tjuovvulit ájggeguovdelis dájmaht Sáme gielaj doajmmaplána mánáigárddeuorgen. Fábmodusgirjen fylkkamánnijda le

ækton sámedikkijn aktisasjbarggat dájmaht sáme mánáigárddeuorgge gáktuj. Ájnnasin le jut oarjjel- ja julevsámeguovloj hástalusá tjálmstuvvi.

d) Máhttodepartemænnta le dahkam sierra tjállagav mánáigárde mánáigárdde/ávdásvásstediddijda. Tjála vaddá diedojt doajmme njuolgadustjoahkke birra, mánáigárdde rámmaplána birra, ja rievtesvuodaj birra mánáigárddeasijda. Tjála le járggáluvvam nuorttasámegiellaj, ja járggáluvvamin julev-, ja oarjjelsábmáj ja le gávnunus Sámedikke næhttabielijn www.samediggi.no ja Máhttodepartementa næhttabielen www.regjeringen.no

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta aktisattjat Sámediggijn ja guoskadalle fylkamánnijn.

e) Sámedigge le ásamam værmádaktjähkanimijt mánáigárddestivrárijda, álmájda sáme mánáigárdijn, mánáigárdde oarjjelsáme mánáigárdde giellabárggijda gudi sáme mánáigárdde barggi. Sámedigge le aj ásamam tjähkanimijt suohkanijn ja mánáigárdde gánná lidjin ruhtadoarjja, máhtudaklápptim, giella ja kultuvrra tiebmán. Sáme mánáigárdde- ja skávlåkonferánsa le aj ásaduvvam. Sámedigge le jagen 2010 juollodam rudájt guovte ávdánahttemprosjektajda sáme mánáigárdde

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 3. Giellaarvusmahttemseminára

Sámedigge le jage 2002 rádjáj ásamam giellaarvusmahttemseminárajt duon dán bájken Sámen (Måsen, Unjárgan, Skånen ja Rørosin). Dá seminára lidjin máhtudaklápptima mánáigárddeuorgge gáktuj.

Sámedigge vuojná ájn dárbojt dákkár seminárajda. Moadda mánáigárde li smávva suohkanijn gánná ælla moatte barggijn bagádallammáhtudagá sáme gielan, kultuvran ja guovtegielakvuoda birra. Ájgádjat le ájnnasin diedulattjan dahkat ja arvusmahttet dábmarisát sámegiellav sijdan anáttit. Mánáigárddebárggijn ja ájgádjat le dárbo aktan tjähkanit hástalusá gáktuj sámemánáigárdde giellaáhpadas ja guovtegielakvuoda birra. Dárbo le seminárajda moatten sajen gá li sierra hástalusá sámegiellaj tjánádum duon dán bájken.

Máhttodepartemænnta áiggu nannit guoskadalle fylkkamánnijt ruhtadoarjjagij giellaseminárajt ásadittjat. Gájbbádusán le lahka aktisasjbarggo Sámedikkijn dájma plámin ja tjadádimen.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta ja Sámedigge

Doajmma 4. Pedagogalasj materiálaj ávddánahttem

a) Tiebmátjála giellabirrusa ja giellaarvusmahttema birra mánárgárdijn lij gárves javllamáno jagen 2009. Tjála le nuortta- ja oarjjelsábmáj járggáluvvamin. Ulmmen le tjála aj julevsábmáj járggáluvvá jage 2011 alluj. Sáme gielak járggáluvá tiebmátjállagis sjaddi biejaduvvat Máhttodepartementa næhttabælláj.

b) Ájgij milta áiggu Máhttodepartemænnta rámma plánav ádástuhttet mij gullu mánárgárdij sisadnuj ja dahkamusájda. Barggo dagáduvvá Sámedikke guládimijn.

Sámedigge aktisattjat Máhttodepartementajn le dahkam bagádustjállagav mij galggá ávddánbuktet mij máhtta liehket mánárgárdij sisadnon mij gullu giellaj ja kultuvrraávddánahttemij. Bagádus le dárur ja nuorttasábmáj ja galggá julev- ja oarjjelsábmáj járggáluvvat. Bagádus prientiduvvá ja juogeduvvá guoskadalle mánárgárdijda jagen 2010. Bagádusáv gávna Sámedikke næhttabielijn <http://www.samediggi.no>

c) Aktisasjbarggo ja aktijvuoda mánárgárdij ja skávláj gaskan li stuorra árvvon jus sáme máná galggi dábdát aktelasjvuodav ietjasa giellaávddánimen. Máhttodepartemænnta le álgadam bagádusáv “Vuorrasabmusis nuoramussaj – aktisasjbarggo ja aktijvuodta mánárgárde ja skávláj gaskan” le nuorttasábmáj járggáluvvamin, ja oarjjelsábmáj járggáluvvamin. Bagádus galggá julevsábmáj aj járggáluvvat jage 2011 alluj. Sáme gielak járggáluvá sjaddi Máhttodepartementa næhttabælláj biejaduvvat.

d) Mánárgárdijda, mánárgárdij æjgádijda ja suohkanijda mánárgárddefábmudahkan, le ájnassin diedoht oadtjot ma máhti buktet armusmahttemav giellabarggij mánárgárdijn.. Máhttodepartemænnta áiggu dilev láhtjet nav vaj diehto- ja átsádallama buorre giellaávddánahttemdájmajs báhti ávddán ietjas næhttabielijn, ádásgirij ja ietjá vuogas kanálaj

baktu diedoht juogadime diehti suohkanijda ja mánárgárdijda..

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

f) Sámedigge le oajvvadusáht oadtjum mánárgárdijs ma dárjajt Sámedikkis li oadtjum jut stuorra vádne le pedagogalasj materiálaj (stágas) ma gávvidi sámekultuvrav sáme mánárgárdijn ja dáro mánárgárdijn sáme ássudagáj ja sámegiela áhpadasájn. Sámedigge sihtá álgadit dájmaht ma dákkár materiálaj ávddánahtti mánárgárdijda, vaj mánárgárdij giellaávddánahttembarggo nanniduvvá ja sáme mánárgárdi stágajt dagátjit ma buorre láhkáj gávvidi máná ietjas kulturduogátjav.

Jagen 2010 le Sámedigge juollodam rudáht 6 oahpponævvuj mánárgárdijda, ierit ietján, guoradallamnævojt, mánnágirjev ja avtav digitála oahpponævov.

Vásstediddje: Sámedigge

Vuodoáhpadas sámegiellan ja sámegiellaj

Doajmma 5. Sáme láhkånguovdås

Sáme allaskávlá ásadij moarmesmánno 2007 Sáme láhkånguovdátjav – Senter for samisk i opplæringen. Guovdátja barggo le ávdedit vuodulasj tjehpudagáv láhkåmin, tjállemin ja njálmálasj ávddánbuktemav sámegiellaj, ja ulmmen le aj oassálasstet ja oajvvadit dutkamijt. Guovdásj dájmaduvvá prosjæktavuodon.

Guovdásj le Sáme allaskávlán Guovdagæjnnon je ragátmáno jagen 2010 niellja bargge állesvirgen, ja ienebu le guovdátij tjanádum oasseáiggáj. Ádásstuhthem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta, máhttodepartemænnta ja Sámedigge le tjoahkkáj juollodam 3,4 millijávná guovdátij jagen 2010.

Prosjæktaguhtala ájge galggá árvustaláduvvat jus guovdátij galggá jages 2012 doarjajn joarkeduvvat. Árvustallamin galggá sierra vieledusán liehket guovdátja aktisasjbarggo institusjávna gejn li vásstádusá oarjel- ja julevsáme studia.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

Doajmma 6.

Guoradallat oahppij sámeåhpadasá árvustallamav

Åhpadosdirektoráhtta le gáhttjum Nordlandsfork-ningav guoradallat buoredittjat duogátjav diedojda man guhkás oahppe ietjasa rievtevuodajt sámeåhpadasaj oadtju, ja gáktu oahppe ietja åhpadasáv árvustalli. Rápportta lij gárves ádåjakmáno 2011. Ij la ájn mierreduvvam gáktu båhtusa galggi tjuovvoluvvat.

Vásstediddje: Åhpadosdirektoráhtta

Doajmma 7.

Bagádusá oahppoplánajda

Bagádusá galggi hábbmiduvvat nav vaj ávddånbukti gáktu máhtta buorre heibadum oahppamav dahkat. Bagádusá galggi dahkat nav vaj åhpados sámegiellan ja dárogiellan galggi organiseriduvvat nav vaj oahppe oadtju dav åhpadasáv masi siján li gájbbádusá doajmme lágaj ja njuolgadasáj milta.

Åhpadosdirektoráhtta le nammadam fáhkajuohku-sijt Sámedikke oajvvadásáj milta.

Vásstediddje: Åhpadosdirektoráhtta aktisasjbargujn Sámedikkijn.

Doajmma 8.

Diehtujuohkem joarkkaåhpados- ja barggomáhttelisvuodaj birra nuorajda

Diehtujuohkem nuorajda joarkkaåhpados- ja barggomáhttelisvuodaj birra gá vállji sámegielav fáhkan, sáde vuorrodimij, ja stipænndaárnigij birra gá sámegielav fáhkan válljiji joarkka- ja alepåhpadosán sjaddi biejaduvvat hiebalgis nuoraj næhttabielijda.

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 9.

Statistihkav dahkat sámeåhpadasá birra joarkkaskåvlåjn

Dárbo li buorep ja sajenis statistihkkaj galla oahppe li gudi joarkkaåhpadosáj sámeåhpadasáv oadtju.

Sámedigge ja Åhpadosdirektoráhtta ájggu vijddábut ruddnat gáktu dahkat oattjotjit buorre máhttelis álesgávav mij vilet ulmusjuodjalimev..

Vásstediddje: Sámedigge ja Åhpadosdirektoráhtta

Doajmma 10.

Jårggålít ja hiebadít guoradallam-gæhttjalimev låhkåmin sámegiellaj

Sáme guoradallamgæhttjalibmaj le sidot, ja Sámedigge le buktám ávddån jut sij sihti siegen rámmatjooahkke ávddånahttet nasjonálasj låhkåmgæhttjalimev sámegiellaj. Vuorddemis de le stuorra hástalusa tjanádum tevstajt jårggålít sámegielajda. Dan sivás gá li nav binná oahppijs, de ij máhte piloterit nasjonálasj gæhttjalimijt sámegiellaj, ja danen hæhttu sjaddat gasskatjoavddusin. Máhtta galla oadtjot dárbulasj stivrrimdiedojt (guoradallamav), aj sámeg oahppijs, mij máhtta buhtastahteduvvat dáro oahppij.

Sámedigge, Sáme allaskåvllå ja Åhpadosdirektoráhtta galggi ruddnat máhttelisvuodajt oattjotjit najonálasj gæhttjalimijt dagátjit, ij dæssju guoradallamgæhttjalimev sámegiellaj låhkåmis

Vásstediddje: Åhpadosdirektoráhtta

Doajmma 11.

Suohkanij ja fylkekasuohkanij sámegiela åhpadosá rievtesvuodaj tjadádime bærråjgæhttjo

Máhttodepartementa gáhttjomis de Åhpadosdirektoráhtta jagen 2009 biejjat strategijajt gáktu sámij oahppij rievtesvuoda åhpadoslága gáktuj galggi tjadáduvvat, ja dagáj njuolgadasájt dán bærråjgæhttjuj.

Bærråjgætjos mij 2010-gidá tjadáduváj gávtsen suohkanijn ja avtan fylkekasuohkanin ávddånbuvtij ærrånimijt gålman suohkanin. Ærrånime li tjanádum dågålalsj vuogádusáv dajda vælggogisvuodajda ma suohkanijn li sámeg oahppijda vattátjit åhpadasáv sámegiellan ja sámegiellaj. Råpporteriduvvam le aj vádnuham oahpponævo li hástalussan åhpadosán sámegiellan ja sámegiellaj. Duodden de båhtusa vuosedin jut sáttij gávnnut oahppijn gejn li rievte-

vuoda sáme áhpádussaj e oattjo duolla tiijmmalågov gájkká fágajn, bs. Máhttolåpptima Fáhka- ja tiijmajuogádusáv. Praksijisan li vuojnunagá ærránime skåvllåægádij gaskan mij gullu sámeáhpádusá tiijmmalåhkuj. Bærråjgætjo objektaj unna lågoj hárráj de le gássjelis majdik javllat dábálasj dile birra suorgen dævdátjit sáme oahppij rievtesvuodajt áhpáduslåga gáktuj. Áhpádusdirektoráhtta le gáhtjodum bærråjgætjov joarkket jagen 2011.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta, Sámedigge, Áhpádusdirektoráhtta /fylkkamánne

Doajmma 12. **Fáhka- ja tiijmajuogádusá hiebadibme**

Barggojuogos ájrrasij Sámedikkes, Máhttodepartementas ja áhpádusdirektoráhtas le guoradallam fáhka- ja tiijmajuogádusáv oahppijda sámeáhpádusájn. Rápportan le ulmmen oajvvadusáv buktet muhtem rievddadusájda vuodo- ja joarkkaáhpádusán biejatjit buorep ålgoldisævtoj oahppijda sámeáhpádussaj. Rápportta galggá gálggiduvvat ådåjakmáno jagen 2011. Sámedigge ja Máhttodepartemænnta árvustalli jus oajvvadusá galggi gulådussaj sáddiduvvat ja jus galggi dåjmatjit biejaduvvat ådå ålgoldisækton áhpádussaj.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta, Sámedigge, Áhpádusdirektoráhtta

Doajmma 13. **Værmádahka guhkásáhpádussaj**

Fylkkamánne galggi aktan Áhpádusdirektoráhtajn ja allaskåvlåj vijddåbut åvddånahttet værmådagáv áhpádiddijda gudi guhkásáhpádimij barggi. Vijddåbuj de galggi fylkkamánne gålmå nuorttalamos fylkajn rájáj rastá aktisasjbarggat divna gålmåj sámegielaj. Barggo galggá dagåduvvat Áhpádusdirektoráhta plána milta sámegiela guhkásáhpádussaj.

Áhpádusdirektoráhtta åjggu ruhtajuogadimev aktidit vuosståjvåldijda ja guovloj strategalasj plánaj dahkam viertti dagåduvvat badjåsasj strategalasj plána sissjelin d.s.j. akta aktisasj pládna man vuodon le Sáme guhkásáhpádime pládna.

Vásstediddje: Áhpádusdirektoráhtta /fylkkamánne/ allaskåvlå

Doajmma 14. **Aktisasjbarggo Svierigijn sámeáhpádusá birra**

Jagen 2009 ålgaduváj Áhpádusdepartementa Sverigin ja vuona Máhttodepartementa gaskan dagåstallat máhttelisvuodajt sámeáhpádusá aktisasjbargo birra.

Skåvllådåjmadahka (Skolverket), Áhpádusdirektoráhtta Nordlánda fylkkamánne (gænna le åvdåsvåstádus oarjjel- ja julevsáme áhpádusás) li læhkám siegen bargon. Båhtusin sjattaj jut barggojuogos galggá åsaduvvat nælljåsijn guobbák rijkajs, aktanlågodum åjrrasij Sámedikkes goabbák rijkajs. Juohkusa ålggovuodo le dajs referáhtajs tjåhkanimijs ma li læhkám, buktet oajvvadusáv sámeáhpádusá aktisasjbargo sjehtadallamij Svieriga ja Vuona gaskal, vuostatjin guhkásáhpádime, áhpádiddjeáhpádusá ja oahponævoj birra. Sjehtadus galggá åvddånbiejaduvvat Áhpádusdepartemænntaj (Sv) ja Máhttodepartemænntaj ragátmánon 2011.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

Doajmma 15. **Prosjeakta aktisasjbarggo sámeáhpádusá birra rájáj rastá**

Sirbma skuvla Vuonan ja Uhcejoga skuvla Suoman le guhkes åjgev aktisasjbarggam sámeáhpádusájn vuodoskåvlån ja sámeáhpádusájn mánåjgårdijn

Deanu gielda, Uhcejoga gielda ja Deanu sáme giellaguovdås ålggin jagen 2009 gålmå jahkåsasj aktisasjprosjevtav Ovttas! Sáme giella, skåvllå ja mánågårddeaktisasjbarggo Deanugáttijn. Prosjevtan le ulmmen åvdedit skåvllå ja mánågårddeaktisasjbargov ja åvddånahttet aktisasj áhpádus- ja bajåssjaddamplánav, åvddånahttet sáme oahponævojt ja rádiyt vaddet sáme áhpádiddijda ja ietjådiida gudi barggi sáme bajåssjaddam ja skåvllågatjålvisáj.

Prosjeakta le ruhtaduvvam ierit ietján Ådåsmahttem-, håldadus- ja girkkodepartementas ja Sámedikkes.

Vásstediddje: Deanu gielda

Sáme oahpponævo

Doajmma 16.

Sáme oahpponævo – buvtadibme, juohkem ja jårggålbbme

Guoradallam le tjadáduvvam makkár oahpponævo gávnnuji nuortta-, julev- ja oarjjelsábmáj, ja makkár fágajn/temáj ja dásen oahpponævo vájlluji. Guoradallam vuosit li ájn stuorra dárbo sáme oahpponævoja ma hiehpi Máhttolápptim-Sábmáj. Rápporta gávnnu Áhpadosdirektoráhta næhttabielen: http://www.udir.no/upload/laremidler/Sluttrapport_Finnut_endelig.pdf

Barggojuogos ulmutjijs Sámedikkess, Máhttodepartementas ja Áhpadosdirektoráhtas le árvustallam ienep dábmarap organiserimav boahhteájge sáme oahpponævo-ávdđánahttemav. Barggojuogos gárvedij ietjas rápportav biehtsemánon 2010 ienep dábmarap sáme oahpponævoávdđánahttemav ja buvtadimev,; <http://www.samediggi.no/Filnedlasting.aspx?Mdl=1042&Fill=2846>

Mij gullu prosjevtajda vuodoáhpadosán le Sámedigge doarjjum 42 prosjevtá jagen 2009 ja 19 prosjevtá jagen 2010. Dáj gaskan áđásisprientiimav girjijs ja sierra hiebadum oahpponævojt.

Vásstediddje: Sámedigge

OARJJELSÁME TIEBMÁGIRJÁTJA NAVKU VIEDTJAMIJ. Aajege giellaguovdásj Rørosan le biedjam gálmmá oarjjelsáme tiebmágirjájti næhttaj navku viedtjamij www.aajege.no. Dá áđá oahpponævo li tiebmávuodon, ja ulmmen le arvusmahttet ienep dábmarap oarjjelsáme adnemav. Dá duot dát temá tjielggiduvvi gávåj aktan oarjjelsáme termaj ja gárgadisáj, ja sisadnon le báhkollissta ja dahkamusá.

Tiebmágirjájta gábtji ásiit oahppoplánas 5. dásen nubben giellan Máhttolápptima milta.

Doajmma 17.

Diehtujuohkemđajma sámeáhpadosá rievtesvuodaj ja vælggogisvuodaj birra

Áhpadosdirektoráhta le almodam brosjyvrav dieđoj skávllåđadediddijda ja skávllåægáđijda sáme áhpadosá rievtesvuodaj ja vælggogisvuodaj birra. Brosjyvrav le biejadum næhttaj ja juogedum skávllåđadediddijda ja skávllåægáđijda. Rápportta le Áhpadosdirektoráhta næhttabielen: http://www.udir.no/upload/Brosjyvrer/Samisk_brosjyre_04.06.10.pdf

Vásstediddje: Áhpadosdirektoráhta /fylkkamánne/ Sámedigge

Sámegiellaáhpados ja alfabetiserim állessjattugijda

Doajmma 18.

5-jahkásasj sámegiella állessjattukáhpadosprográmma

Sámedigge ja Sáme allaskávllå li sjehtadusáv dahkam ávdđánahtájti ja tjadáđi 5-jahkásasj prosjevtav sámegiella állessjattukáhpadosprográmmav divna sáme guovlojn. Ulmmen le jut sáme galggi ruopptot váldet ietjasa giellav ja vaj sámegiella galggá lápptiduvvat gá ienebu giellav adni.

Sáme allaskávllå le tjáhkaniimij ásadam sáme giellaguovdájti guokti mij gullu állessjattukáhpadosprográmmav ja vásstádusájti giellaguovdájti oadtjum makkár viehkep ja doarjjagav sij dárbahtij prográmmav tjadádittjat. Jage 2009 alluj le allaskávllå aktisasjbargov sjehtadam ja giellakursajti tjadádam giellaguovdájti baktu Áltán, Gáivuonan, Loabágin ja Porsárgon. Giellaguovdájta le oadtjum adnet kurssaplánajti ma li Sáme allaskávlås dáhkkidum, nav vaj kurssaoahppe máhttam li eksámajti váldet ja jus sij sihti studietjuorgajti oadtjot. Jagijn 2009 -2010 le tjoahkkáj birrusij 50 studenta kursajti tjadádam ja eksámav váldám 1. ja/jali 2. sámegiella álggokursan

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 19.

Oarjjelsáme giellaåhpados ållessjattugijda

Nordlánda fylkkamánne sihtá vuogij viehkedit ávdđánahttet majna giellaåhpadi bme dábmarabbo sjaddá, Ulpan- oahppamvuohke vuodon. Oahppamvuohke le aneduvvat Walesan ja Skottlándan vuor- bástuvvamijn. Átsádallama ietjá guovlojs vuosed i ulmusj njálmálasj oalle gielak máhtta sjaddát nágin mánon. Dábmarap giellaoahppamvuogij milta, ietjá rijka, vuosed i ienep nuora ja állessjattuga sihti gielajt oahppat. Prosjækta le Ulpan-vuogev sámeåhpadosaj ja dan maññela rekrutterit arvusmahtedum oassálasstijt prográmmaj sámezielav åhpattijt.

Loabaga suohkan le praktijkalattjat ávdđánahttediddjen ja Nordlánda universitehtta le fágallasj bagá- dallen.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 20. Oarjjelsáme giellaåhpados állessjattugijda

Nordlánda fylkkamánne le jagen 2010 álgadam prosjevtav hiebadit Ulpan-vuogev oarjjelsábmáj. Vuohke vaddá máhttelisvuodajt ierit ietján vuorrasap sáme gudi li smidá sámástittjat kursajda oassálasstet. Ulmmejuohkusin li állessjattuga, æjgáda ja nuora gudi sihti oarjjelsámev oahppat. Doajmma tjadáduvvá 2010 ja 2011 jagij.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

TRÅMSÅ UNIVERSITEHTTA le jagen 2009 máht- tám fállat bachelorgrádav Sámegiella ámas- giellan tjenudissan. Sámegiella amásgiellan sjattaj vuostatjin fáladuvvam aktelasjábnnasin gæhttalimprosjækta gálmå jahkásasj guhtta- lin, ávdđála lāhkām ávdđánahteduvāj bachelor- lāhkāmin. Dát fāga le ráddjiduvvam studenta- jda gænna ælla ávdutjis sámegiella máhtudagá, ja li læhkām stuoves studentlāhko dallutjis gā álgeduvāj. Fāhka le læhkām miellagiddis fālal- dahka sámijda gudi li gielas massám ja sihti dáv ruopptot válldet, ja gielladutkij gaskan. TUan li plāna fállat tjállemkursav sámegielagijda.

Doajmma 21.

Alfabetiserimprosjækta ållessjattugijda Tråmsån

Tråmså fylkkasuohkan ájggu álget alfabetise- rimprosjektav állessjattugijda Tråmsån. Prosjækta ájadaláduvvá vihat gálmå skávllājage – ja dan maññela ájadaláduvvá árvustaláduvvat. Prosjækta galggá jadeduvvat prosjektajadediddjes állesvirgen.

Alfabetiserimprosjekta ulmmen le jut oassevállde galggi arvusmahteduvvat oadtjot ietjasa sáme- giella máhtudagáv formáliseriduvvat, nav vaj galggi sámezielav máhttet njálmálatattjat ja tjálatattjat adnet. Ájggomussan le jut giellaguovdátja vidán, gudán sierra sajen Tråmså fylkan åhpadosáv tjadádi. Pro- sjækta nammaduvvá aktisasjsjiehtadusájn Sámed- ikke ja Tråmså fylkkasuohkanijn gaskan.

Prosjektav tjanátjitskávllåárggabæjvvāj dahká nav vaj prosjektav tjadáduvvá studiesajijn állessjattugijda. Dá studiesaje ájggu pilotprosjektav gæhttaladdat lahka aktijvuodajn stivrrimjuohkusijn ja prosjektajadedidd- iijn gæhttaladdat sierra vuogijt ja oahpponævojt.

Vásstediddje: Tråmså fylkkasuohkan

Alep áhpádus ja rekrutterim

Doajmma 22.

Sáme áhpádiddjeáhpádus

Sáme allaskávlán le friddjavuohta nasjonálasj vuodokávlááhpádiddjeáhpádusá rámmaplánas nav vaj dárbulasj hiebadallammáhttelisvuoda li. Nammadus majt Máhttodepartemænnta nammadij le oajvvadusáv buktám rámmapládnaj ádå sáme áhpádiddjeáhpádussaj. Rámmapládna galggá vaddet badjásasj nasjonála mærrádusájt (njuolgadustjállagav) ájge guhkudagá ja oajvveásij birra sáme vuodokávlááhpádiddjeáhpádusá sisanov.

Njuolgadustjála sáme áhpádiddjeáhpádussaj sjattaj, mannela snivva guládusá ja konsultásjavnájn Sámedikkijn mierreduvvam departementas snjuktjamáno 1. biejeve jagen 2010 ja doajmma sisivállde ma rájes sæmme jage. Njuolgadustjála guoskadallá universitehtajt ja allaskávlájt ma sáme vuodokávlááhpádiddjeáhpádusáv sámeagiellaj vaddi. Dálá le dæssju Sáme allaskávlá mij dákkár áhpádusáv fállá.

Máhttodepartemænnta ásadij biehtsemánon jagen 2010 sierra áhpádiddjeáhpádusguovlov sáme áhpádiddjeáhpádussaj. Guovllo, mij le Sáme allaskávlá, Bådådjo allaskávlá, Finnmarko allaskávlá, Nuortta-Trøndelága allaskávlá ja Tråmså universitehtta li oadtjum 700 000 kr aktisasjbargov arvusmahtátjit ienedittjat áhpádus kvalitehtav sáme áhpádiddjeáhpádusán.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

Doajmma 23.

Rekrutterimdájma sáme áhpádiddjeáhpádussaj ja áhpádiddjeáhpádussaj sámeagiellaj fágaj gaskan

Áhpádiddjij vádne gudi máhtti áhpadit nuortta-, julev- ja oarjjelsáme sámeagiellan ja sámeagiellaj le stuorre. Áhpádiddjeáhpádussaj sámeagiellaj jali sámeagiellan le uddni binná rekrutterim. Ajnas doajmman le de danen áhpádiddjeáhpádussaj sáme giellaj ja sáme áhpádiddjeáhpádussaj rekrutterit.

Sáme allaskávlá le rudájt oadtjum organiseritjit ja jádedittjat barggojuohkusav gánná le ulmmen dahkat

nasjonála strategijajt rekrutteritjit alep áhpádussaj, sierra dættujn sáme giella- ja áhpádiddjeáhpádussaj, dán vuolen aj riudájt rekrutterimkonferánsasj. Oajvvadusá rekrutterimstrategijajda le dagádum aktisasjbargujn Nuortta-Trøndelága allaskávlájn, Bådådjo allaskávlájn, Tråmså universitehtajn ja Áhpádusdirektoráhtajn, ja sáddiduvvin departemænntaj biehtsemánon 2010. Jahkáj 2010 le 1,5 mill. krávná ulmmáj juolloduvvam

“Niehkovirgge”- gihttjo le Finnmarkon vájkkudam. Gatjálvis le muoduk gihttjov árvustallat nuorttasámeagiella guovlojda Finnmarko álggolin, ja julevsáme ja oarjjelsáme guovlojn dahkat máhttelis rekrutterimdoajmman.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

“NIEHKOVIRGGE”: Sáme allaskávlá, Sámedigge, KS Finnmarkon, Finnmarko allaskávlá ja Finnmarko fylkkamánne álgadin jagen 2009 (Drømmejobben/Niehkovirgge) gihttjov rekrutterit ienep studentajt dan guovte allaskávlájda fylkan. Gihttjo le rudájt doarjodum máhttodepartementas. Aktidim sisiválldem skávlájahkáj 2009/2010 vuosedij merkadahte lassánimev áhttsijs ávddáskávlááhpádussaj Sáme allaskávlán, ja jáhkkemis le dát gihttjo dasi ájnas sivvan. Jagen 2010 le 53 áhtsámusá tjoahkkáj sáme áhpádiddjeáhpádusájda 2010/2011 ma fáladuvvi Sáme allaskávlán. Buohtastahttema diehti lidjin jagen 2007 dæssju 11 áhttse sáme áhpádiddjeáhpádussaj allaskávlán.

Doajmma 24.

Sámegielaak áhpaddijj dárbo guoradallam

Dárbo le guoradallat sámegielaak áhpaddijj dárbo-
jt ja dájmajt jáhtuj oadtjot rekrutterim nannitjit.

Diedo galla oahppe gejn li sámegiella vuostasj jali
nubbengiellan joarkkaáhpadasán jagen 2009. Le
anedum dábmarisát sámeháhkâmijda rekrutterima
hárráj. Máhtodepartemænnta vuojnná dárbov
sámegielaak áhpaddijjda ja viedtjá diedojt sámeháhpaddijje dile birra. Áhpadasdirektoráhta le jagen
2010 oadtjum dahkamussan álgadit dákkár guoradallamav.

Vásstediddje: Máhtodepartemænnta

Doajmma 25.

Áhpadasluojkkaose luojttem

Jage 2010 rájes doajmmagádjij árniháhpadasluojka
luojttem gitta 50 000 krávná rádjáj studentajda gudi
álliji 60 studietjuorga jali ienebuv sámehielan oas-
sen tjuovvusasj áhpadasájna gidá- jali tjaktjasemes-
terin 2010:

- Sámehájkásasj áhpaddijjeáhpadasáv (Sámehá-
laskávlá)
- Sámehávdáskávlááhpaddijjeáhpadasáv (Sámehá-
allaskávlá)
- 60 studietjuorga sámehielan (divna sámehielajn)
oassen hájkásasj áhpaddijjeáhpadasán.

Árnihágbttjá aj luojkkijt gudi váldi tjuovvusasj
áhpadasáv:

- 60 studietjuorga sámehielan (divna sámehielajn)
jus ávdutjis le Praktihkalasj-pedagogalasj áhpadas
(PPÁ)
- Praktihkalasj-pedagogalasj áhpadasáv (PPÁ) jus
ávdutjis le állim 60 studietjuorga sámehielan
(divna sámehielajn)
- 60 studietjuorga sámehielan (divna sámehielajn)
jus le ávdutjis ávdáskávlááhpaddijjeáhpadas
ávutjis állim 60 studietjuorga sámehielan (divna
sámehielajn)

Luoikkakássanjuolgadustjála le rievddaduvvam dán
míla. Njuolgadustjála gávnnu Luoikkakássa náht-
tabielijn www.lanekassen.no. Gatjálvis le jus áhpa-
dusluojka luojttemárnihá aj galggá doajmmat ietjá
sámehiellaáhpadasájda galggá árvustaláduvvat
rekrutterimplána gáktuj, nammadum dán plána 20.
dájma vuolen.

Vásstediddje: Máhtodepartemænnta

Sierra dájma julevsámegielaav ja oarjjelsámegielaav nannitjit

Jus galggá oarjjel- ja julevsámegiella oadtjot buorre
ávdánáhttemmáhttelisvuodajt de le dárbo sierra
rahtjamusájda dárboj gáktuj dáj giellasebridagájna.
Nordlánda fylkkamánne oattjoj jagen 2009 Barggo-
ja sebrudahttemdepartementas dahkamussan
ávdánáhttet dájmajt nannitjit julev- ja oarjjelsámehielaav.
Dahkamus gullu alles doajmmaplána guht-
talij. Fylkkamánne oattjoj jagen 2009 ja 2010 2 mil-
lijávná krávná dási. Ruhtajuollodibme joarkeduvvá
jagen 2011.

Doajmma 26.

Oarjjelsámehánájgárdedájma

Nordlánda fylkkamánne sihtá jáhtuj biedjat
máhtudaklápptimav ávdáskávlááhpaddijjda
mánájgárdijn gánná li oarjjelsámeháná, jali gánná
le oarjjelsámehá kultuvrra iellemin. Sisadnon galggá
liehket kultuvrra ja giella. Mij giellaj gullu de dáddo
biejaduvvá oahppamvuogijda ja dájmaida ma gielaav
ávdánbuktij ja vuojnnusij dahki hájkajda mánájgár-
den. Værmáda dahkam, guossidibme ja hospiterim
sjaddi oassen organiserimis. Doajmma dagáduvvá
aktisattjat Nuortta-Trøndelága ja oarjje-Trøndelága
fylkkamánnijs. Nuortta-Trøndelága fylkasuohkan
vásstet fágalasj sisanos.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 27.

Julevsámehánájgárddefálaldagá

Nordlánda fylkkamánne sihtá jáhtuj biedjat máhtu-
daklápptimav ávdáskávlááhpaddijjda mánájgár-
dijn gánná li julevsámeháná, jali gánná le julevsámehielaav

kultuvrra iellemin. Sisadnon galggá liehket kultuvrra ja giella. Mij giellaj gullu de dæddo biejaduvvá oahp-pamvuogijda ja dájmaida ma gielav ávdđånbukti ja vuojnnusij dahki gájkajda mánájgárgden. Værmádak-dahkam, guossidibme ja hospiterim sjaddi oassen organiserimis. Muhtem dájmajs sjaddá aj tjadáduvvat aktan ávdđåskåvllååhpaddiddij oarjjelsáme guovlos.

Nordlândia fylkkamánne le praktijkalasj ja badjásasj ávdåsvásstádus, ja Nordlândia universitehta galggá liehket fágallasj sisano ávdåsvásstediddjen.

Vásstediddje: Nordlândia fylkkamánne

Doajmma 28.

Sáme gielladåjma mánájgárdijn

Nordlândia fylkkamánne sihtá álgadit sáme giel-ladåjmajt ma njuolgga galggi liehket sáme mánájda Ráhkka, Árrana, ja Jentoftssletta mánájgárdijn. Nordlândia universitehta sjaddá fágallasj vásstedi-ddjen. Doajmma le gájkka barggij hárráj dájna gálmå mánájgárdijn. Ájnnasin aneduvvá gielav ávdđånbuktet, ij dåssju sáme mánájda, valla aj sidjij gejn li ietjá gielladuogátja gielajn oahpásmuvváma hárráj. Oahppamvuogij hiebadibme álddára gáktuj le guov-dátjin.

Vásstediddje: Nordlândia fylkkamánne

Doajmma 29.

Oarjjelsáme giellabiesse

Nordlândia fylkkamánne ásat oarjjelsáme giellabiesev aktan Sámeskåvllåstivrajn Svierigin. Giellabiesse ulm-men le ællådahttet, nannit ja ávdđånahttet oarjjelsáme-gielav adnem- ja avtastallamgiellan. Prosjækta galggá arvusmahttet ienep ratjåstallamav ulmutijt oarjjelsáme gielav åhpatjit ja giellasajit dagátjit gánnå oarjjelsáme giella máhtta aneduvvat sáme guovlon gánnå ulmutja nav giejvoj årru. Prosjevtan le aj ulmmen giellabiesse oahppij æjgådijt tjuovvolit. Oarjjelsáme giellabiesse le læhkåm ragátmånon 2008, ragátmånon 2009 ja guokta giellabiesse jagen 2010. Giellabiesijt le ålos tjuovvum, ja jage 2010 giellabiesijn lidjin 85 ja 65 oassevålde. Ájggomussan le jut dát doajmma galggá doajmmaplå-na guhttalav joarkeduvvat.

Vásstediddje: Nordlândia fylkkamánne

Doajmma 30.

Julevsáme giellabiesse

Nordlândia fylkkamánne aktisattjat Ájluovta skåv-låjn ja Jåhkåmåhke sámeskåvlåjn ásadin aktisasj giellalåvggomav ietjasa julevsáme oahppijda ragátmåno jagen 2009. Nordlândia fylkkamánne aktan Ájluovta skåvlåjn ja Jåhkåmåhke ja Jiellevåre sámeskåvlåjn ásadin giellabiesv jagen 2010. Ullme-juohkusin lidjin sáme giella vuostasgiellaoahppe nuora. 19s oassålasstin. Giellabiesse galggi jahká-sattjat ásaduvvat Vuonan ja Svierigin. Ájggomussan le jut giellabiesse galggi liehket oahppijda gejn li sáme giella vuostasj ja nubben giellan. Ådå julevså-me giellabiesse ulmutijtja Vuonas ja Svierigis gálggá ásaduvvat Ájluovtan jagen 2011.

Vásstediddje: Nordlândia fylkkamánne

Doajmma 31.

Karriera bagåduš sáme oahppijda ja kandidåhtajda

Nordlândia fylkkamánne ajggu karrierabagådušåv nan-nit oarjjelsáme ja julevsáme nuorajda. Ulmmen le arv-usmahttet lasedit åhtsåmav alep åhpadussaj ierit ietjån sámij oahppij hárráj gánnå giella ja åhpadiddjeåhpa-duså tjålmotuvvi. Vijddåbuj åjggu binnedit oahppij hiejtemav sámeåhpaduså vuodo- ja joarkkaåhpaduså gaskan ja joarkka- ja alepåhpaduså gaskan. Juogos le nammadum mij galggá lasedit åhtsåmav julevsáme åhpadiddjeåhpaduså rekrutterimij. Ájggomussan le aj muoduk juohkusav åsadit bargatjit oarjjelsáme studiji-jda. Barggo sjaddá tjadåduvvat 2011-gidå.

Nordlândia fylkkamánne åsadij arvusmahttemse-minårav julevsáme nuorajda Bådådjon biehtsemå-non 2009. Ulmmen lij juohket diedojt ja nuorajt håsstet alep åhpadussaj. Ájggomussan le muoduk seminårav åsadit oarjjelsáme nuorajda.

Vásstediddje: Nordlândia fylkkamánne

Doajmma 32.

Guhkåsåhpadimpedagogihka kurssa

Sámeåhpadus ednu ja ednu guhkåsåhpadime baktu. Sivvan dasi le gå urbaniserim sámij gaskan lassån ja ienep sáme oahppe stådajn årru ja sáme åhpadusåv

gájbbedi. Dajnas le læhkám dárbbbo máhtudagáv guhkásáhpadi pedagogihkan nannit buoredittjat dán áhpadásá kvalitehtav. Kurssa lij Roandemin ragátmáno 15. ja 16. bievjijt jagen 2010 ja dáppe lidjin 26 oassevállde. Dát vusedij dárbbbo le ienep máhtudaklāpptomdāmajda guhkásáhpadi vuogij hárráj. Danen le Nordlānda fylkkamānne ālgadam prosjevtav dagátjit kurssarájdov sáme guhkásáhpadi hárráj aktisattjat Globalskåvlājn mij le nanos aktorra guhkásáhpadi.

Vásstediddje: Nordlānda fylkkamānne

Doajmma 33. **Ávddānahttemprosjækta Nuortta-Trøndelāga fylkkasuohkanin**

Nuortta-Trøndelāga fylkkasuohkan ājgggu, guovloj aktorra, láhtjet dilev nav vaj modella ávddānahteduvvi aktidittjat áhpadásáv 13-jahkāsaj skåvllāvādtsemin ja alep áhpadásán, ja dāmajt ávddānahttet gānnā giella ja kultuvrramāhtudahka aktan gehtjaduvvi. Fylkkasuohkan le dājna duogátjijn ālgadam prosjevtav plānitjit gāktu fylkka aktan ietjā aktoraj galggā sáme gielav ja kultuvrav nannit. Jagen 2010 le prosjektajādediddje virgādum ja stivrimjuogos nammaduvvam. Ádāstuhttem, hāldadus- ja girkkodepartemānnta le jagen 2010 juollodam rudājt dán prosjevtā oasseruhtadibmāj.

Vásstediddje: Nuortta-Trøndelāga fylkkasuohkan

Doajmma 34. **Bagādallam joarkkaskåvlājn oarjjel-sáme guovlojn**

Sāmedigge le ājgggomussan guoskadalādum fylkkasuohkanij aktisajprosjevtav ālgadit bagādallam dievnastusāj hárráj joarkkaáhpadásājn oarjjelsáme guovlojn.

Vásstediddje: Sāmedigge ja guoskadalādum fylkkasuohkana

Ietjā gielladājma

Doajmma 35. **Sāmegiela ællādahttem márkkosáme guovlojn Oarjje-Trāmsån ja Nuortta-Nordlāndan**

Márkkosáme guovlo Oarjje-Trāmsån ja Nuortta-Nordlāndan le giela ja kultuvra hárráj læhkám dættovuolen stuorra sebrudagās. Sáme giellasuorgge mij aneduvvá le ienemusāt nuorttāsāmegiella. Mañemus lågijt jagijt le guovlon læhkám dābmaris sáme birrusa ma li sáme giela ja kultuvra ællādahttemijn, bisodimijn ja ávddānimijn barggam. Várdobáiki sáme guovdátjin ja sáme festiválan Márkomeannu li ājnnasa dán ávddānahttemin læhkám. Sæmmi aj gullu mij guoskallā sáme duojev ællādahttet ja nannit dán guovlon. Gā Loabaga suohkan sáme giellalāga hāldadusguovlluj bādij jages 2009, ja gā le giellaguovdāsaj suohkanij āsaduvvam le stuorra ávkken giellaávddānahttemijn.

Giela ávddānahttemin dājn guovlojn le huoman moadda hāsstalusa. Sierra dárbbbo le āsadiť æjvvalimsajijt gānnā mánā, nuora ja āllessjattuga máhtti aktan tjāhkanit same gielav nannitjit ja ávddānahtátjit, buojkulvissaj giellabiesijt.

Ádāstuhttem, hāldadus- ja girkkodepartemānnta ājgggu rudājt biedjat sāmegiela ællādahttembargov nannitjit márkkosāmeguovlon. Nordlānda fylkkamānne sjaddā guovdátjin dán bargon.

Vásstediddje: Ádāstuhttem, hāldadus- ja girkkodepartemānnta

Doajmma 36. **Lullesáme giela ja kultuvra ællādahttem**

Barggo- ja sebrudahttemdepartemānnta juollodij jagen 2009 500 000 krāvnā ávddāprosjektaj Gālldāsáme kultuvra rájāj rastā. Prosjevtā alluj li pilotprosjevta tjadāduvvam æjvvalimsajij ja værmādagāj āsadiť. Sāgājdahttemij, ālmmuktjāhkanimij ja kursaj baktu divna gālmā rijkajn le dættodum plānit ja definierit prosjektadāmajt ma li gālldāsāimij ietjasa vuorddemusāj ja vuojnoj vuodon. Ierit ietjān de le ávddāprosjevta baktu guoradalādum gudi ulmutja gālldāsáme gielav, kultuvrav ja duojev máhtti.

Ávddåprosjevta duogátijjn le 3-jahkásasj rájájrastá prosjækta ávddánahtedum. Prosjækta le oadtjum ruhtadimev Interreg Sápmis nasjonála ruhtadimijn Suomas ja Vuonas. Prosjæktavásstediddje le Lullesáme musea ja Anára musea. Prosjevta oajvveulmen le nannit ja ávddánahttet gállidásáme kultuvrav, gielav ja iesjdábdov rájájrastá vuojnoj milta Suoman, Vuonan ja Ruossjan. Prosjækta le aktisasjbarggo Lullesáme musea Vuonan, Sámi oahpahusguovddáš Suoman (Oajvvepartner) ja Lujávre virggeskávlå nr. 26 Ruossjan.. Ádástuhttem, hálldadus- ja girkkodepartemænnta le juollodam 700 000 krávnå prosjæktaj jagen 2010. Sámedigge le juollodam 100 000 jagen 2009 dán prosæktaj, ja 300 000 jagen 2010 Lullesáme musea vuodovuosádussaj.

Vásstediddje: Ádástuhttem, hálldadus- ja girkkodepartemænnta

Doajmma 37.

Bihtámsáme giela ja kultuvra ælládahttem.

Dálla ælla álos, ja jus vil soames Vuonan, guhti bihtámsámegielav máhttá. Sæmmi báttå le tjalmostibme lassánime bihtámsáme gielav ja kultuvrav bisodit. Bihtámsáme guovdásj Duoddara Ráffe barggá bihtámsáme gielav ja kultuvra ælládahttemijn. Guovdátijj le rudá juollodum Ádástuhttem, hálldadus- ja girkkodepartementas bihtámsáme giela ja kultuvra birra diedojt juogádittjat ja kurssadájma- jda.

Árran julevsámeguovdásj le bihtámsáme musea dájmas ávdásvásstádusáv . Ádástuhttem- hálldadus- ja girkkodepartemænnta rudájt Árran julevsámeguovdátijj juollodij jagen 2009 ávddåprosjæktaj ulmijn bisodittjat, ávddánbuvtátjit ja ælládahtátjit sáme bájkkenamáj adnemav bihtámsáme guovlon.

Vásstediddje: Ádástuhttem, hálldadus- ja girkkodepartemænnta

geavahit

adnet

nuhtjedh

ADNET:

Buoreddit almulasj ásadusáj fálaldagáv sámegiellaj juohkka sebrudakoasen

Máhtudagá sámé ássjij ja –giellaj hárráj stáhtalasj, guovlulasj ja suohkanlasj dájma le ækton jus sámé álmuk galggá oadtjot buorre ja sæmmiárvvusasj dievnastusájt. Buorre kvalitehta dievnastusfálaldagán gájbbet gávnnuui bargge gejna le sámegiela ja –kultuvra máhtudahka. Danen birriji almulasj ásadusá vásstedit sámé ássjij máhtudagáv ietjas organisasjávnnan lasedit.

Sámelága giellanjuolgadusá le ájnnašamos vædtsak gá galggá buorre dievnastusájt buktet sámé addnija. Danen le ráddidus miedek giellaháldadimguovlov ájn vil stuoreddit. 2006 rájes le giellaháldadimguovllo stuoredum gálmájn suohkaniijn, Divtasvuodna, Snåasa ja Loabát. Røyrvik suohkan Nuortta-Trøndelågan le 2010 biehtsemåno åhtsåm bessat giellahåldadimguovlluj.

Ådåsmåhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta le, aktan ietjå departementaj ja rádådallamij baktu Sámedikkijn, jåhtuj biedjam sámelága giellanjuol-

gadusáj rievddamav. Gå båhtusa dán tjadådimes gávnnuui de galggá árvustalåduvvat jut giellanjuol-gaduså birriji rievddaduvvat.

Sihkarasstemdiehti jut ståhtalasj etåhta vásstedi sámé ássjij ja sámegiela máhtudagáv ietjasa organisasjávnnåjn buoreddit li moadda departementa dættodam vuojnnusij buktet sámpolitihkålasj ulmijt juollodimgirijijnis vuolep etåhtajda, duola dagu Fylkkamånnijda, NAV, Varresvuodaviddnudagájda ja Åhpådusdirektoråhttaj. Departementa galggi åjgev miehtáj árvustallat makta le dårbbå sámpolitihkålasj ulmijt vuojnnusij buktet juollodimgirij baktu vuolep etåhtajda.

Sihkarasstemdiehti buorre ja sihkar dievnastusfálaldagáv sámé addnij gåktuj le stuorra dårbbå sámé dålkkåjda. Máhtodepartemennta le jagen 2010 juollodam 1 millijåvnå kråvnå aktisåsbargguj Sáme allaskåvlå, Bådådjo allaskåvlå, Nuortta-Trøndelåga allaskåvlå ja Oslo allaskåvlå gaskan vāj aktan galggi sámé dålkkååhpådusåv åvddånahttet. Vijddåbut le Varresvuoda- ja huksodepartemennta ietjas barggodokumentajn Varresvuodaviddnudagájda gájbedam dålkkådievnastuså galggi åsaduvvat pasientajda gudi dav dårbahi ja jut dájma jåhtuj galggi biejaduvvat ma nanniji barggij giella- ja kultuvramåhtudagáv sámé álmuga vuoksuj.

Lasedimdiehti sámé giella- ja kultuvrrådådjadusåv politijan barggá Politija-- ja lensmånneetåhtta dan vuoksuj jut barggij sámé giella- ja kultuvrrådådjadus galggå nanniduvvat diedoj, kursaj ja åhpådusfálaldagáj baktu. Kriminalhuvso guovdåsj háldadus le

sierra vuorodimsuorggen vuorodam sámegiela aspirántajt giddagisskávlláj áttjudit, ja le barggo-juohkusav ásadi mij galggá sámegiella giddidum ja duobbmiddum tjáhkkihimmilev tjadádit.

Diedo sámegiellaj sámegiella addnija le guovdátjin jus galggá duhtadahte fáldahka. NAV, Værroetáhtta ja Rijddorádij sekretariáhtta li barggamin diedojt sámegiellaj jarggálit.

Ráddidus le sámegiela diehtujuohkemav ietjas næhttabájen regjeringen.no lasedam, ja ulme le dáv vijddábut lasedit. Dan diehti le sierra sámegiella jarggálievnnastus ásaduvvam Departementenes servicesenterin (DSS).

Dættoduvvá sámegiellaj anov lasedit girkkolasj dievnnastusáj baktu, duola dagu jubmeldievnastusáj tevstaj jarggálievnnastusáj ja sámegiella tevstaj hiebadime baktu, ja rámmárggálievnnastusáj iesjguhtik giellaj. Sierra oarjjel-sámegiella tjoaggulvis le aj ásaduvvam.

Ájnas le jut sámegiella terminologija láhkajarggálievnnastusáj almulasj háldadimen le sámmilágasj váj aktak ij dárbaha juorrulit makkir terma li dájman, ja makkir dáro bágojda ja moallánagájda da vásstedi. Dæno suohkan le 2006-2009 ájggudagán vásstedi muhtem prosjevtas man ulme lij sámegiella láhkatermajt ávddánahttet. 2010 jage rájes le suohkan vat ádá prosjevtav jáhtuj biedjam váj ájn vil ienep láhkatermajt ávddánahttet. Prosjevtav le ruhtaduvvam duola dagu Ádástuhttem- háldadus- ja girkkodepartementas ja Sámedikkes. Ádástuhttem- háldadus- ja girkkodepartementa galggá dal sámegiella láhkatevtaj dáhkki-damárnigav ásadi, vuostatjin gæhttalimárnigin.

Jut sámegiellaga aj galggi bessat ádá IKT-teknologijav ávkket le ájnas sebrudakoassásstemij ja sámegiellaj ávddánahttemij. 2010 jage rájes li gájka stáhta dájma ma galggi vijddásap rievddamijt, ádáásadimij jali vijddábut ávddánahttema baktu, állásit sámegiella bokstávajt dibdet adnet.

Giellateknologija le viehka ájnas giellaávddánahttembargon. Divvun-prosjevtav le sámegiella giellavæddesagijt ávddánahttem duola dagu elektrávnálasj duollatjállem, korrektuvrraprográmma ja pedagogalasj prográmma sámegiellajda, 61. dájma milta. Sihkarasstemdiehti nuortta-, julev- ja oarjjelsámegiellaj ielle adnogiellan le Ráddidus oajvvadam 4,7 millijávná juollodit jagen 2011 stuoves doajmma- ja

ávddánahttemorganisasjávnná ásadi Divvuna birra.

Rámsá universitehta Sáme giellateknologija guovdásj (Giellatekno) galggá giellateknologijav dahkat grammatihka vuodon sámegiellajda ja ietjá nuorttalap giellajda, dagu tækstagiehtadimprográmma, pedagogalasj prográmma, digitála báhkogirje ja dahkojiedna. Ádástuhttem- háldadus- ja girkkodepartementa le jagen 2010 guovdátjij rudájt juollodam muhtem prosjevtaj mij galggá guovte- ja moattegiela tæmmalistajt dahkat, báhkolistajt ja báhkosiiddemtjáhki.

Tjuovvovasj ulme galggi vuosedit gáktu sámegiella almulasj dievnnastusáj galggi vijddábut ávddánahteduvvat:

- **Nuortta- julev- ja oarjjelsámegiella terminologijav ávddánahttet varresvuoda- ja hüksodievnastusáj, politijan ja kriminalhuvson ja almulasj háldadusán ietján**
- **Buorre sámegiella varresvuodadievnastusáj sámegiella mánájda ja nuorajda ásadi**
- **Sámegiella varresvuodadievnastusáj vuorrasap sámijda sihkarasstet**
- **Sámegiellaj riehtá kriminalhuvson galggi duodastuvvat**
- **Buorre ja doajmma sámegiella dálkádievnastusáj ávddánahttet**
- **Sámegiella dálkáj áhpadusáj ja dáhkki-damárnigav oadtjot sadjásis**
- **Sámegiella giella- ja kultuvra kursajt dahkat almulasj barggijda.**
- **Almulasj háldadime báhkolistajt nuortta- julev- ja oarjjelsámegiellaj ávddánahttet**
- **Departementaj næhttabielijt nuortta- julev- ja oarjjelsámegiellaj ávddánahttet**
- **Buorre árnigijt ávddánahttet lágaj, njuolgadusáj ja almulasj dokumentaj jarggálievnnastusáj nuortta-, julev- ja oarjjelsámegiellaj**
- **Dáhkki-damárnigav ásadi lágaj gáktuj ma li sámegiellaj jarggáluvvam**
- **Bærrárgæhttamárnigijt ásadi sámegiella giellajuolgasusáj tjuovvoma gáktuj**
- **Sihkarasstet stáhta etáhta adnuj váldi prográmmajt ma sámegiella bokstávajt dáhkki**
- **Sihkarasstet almulasj regisstara sámegiella bokstávajt dáhkki**

Ulme guoski doajmmapládnaájggudahkaj ja konkretiseriduvvi doajmmaplána dájma baktu. Doajmmapláda galggá jahkásattjat áđástuhteduvvat sierra stáhtusrapporta baktu.

Sámelága giellanjuolgadusá

Sámelága giellanjuolgadusá mierreduvvin jagen 1990, ja jáhtuj biejaduvvin jagen 1992. Sámelága § 1–5 mierret sámegiella ja dárogiella li avtaárvvusasj giella ja galggi avtadássásattja sámelága goalmát kapihttala milta. Muhtem mærrádusá sierraláhkáj guoski sáme giellaháldadimguovlluj, madi iehtjáda ælla navti geográfalattjat gártjeduvvam. Muhtem mærrádusá guoski sierraláhkáj suohkanijda, madi iehtjáda vas stáhta ja guovlulasj oajválattjajda. Stáhta ja guovlulasj almulasj ásadusáj li aj vælggo-gisvuoda, duola dagu le vijdedum riektá sámegiellav adnet varresvuodasuorgen, ja lága ja njuolgadusá ma sierraláhkáj guoski álles jali ásiht sáme álmugis, galggi sámegiellaj járggáluvvat.

Sámelága giellanjuolgadusá vaddi addnijda gielalasj riektáht almulasj orgánaj aktijvuodan. Dát guoská njuolgadusáj, diedoj ja sjiemáj járggálibmáj sámegiellaj, riektá vásstádusaj sámegiellaj, vijdedum riektá sámegiellav adnet riektásysteman ja varresvuoda- ja sosialsuorgen, girkkodievnastusá ájnégis almatijda, riektá oahppopermisjávnnáj ja riektá sámegiella áhpadussaj.

Sámelága mærrádusá li binnemus mærrádusá. Gájka almulasj orgána hasoduvvi sámegiellagijt vuorodit, aj vijddásappo gá láhka gájbbet.

Doajmma 38.

Sámelága giellanjuolgadusáj tjadádibme

Ádåsmahhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta vásstet sámelága ávdås, aktan giellalágaj goalmát kapihttalin. Sámelága árvustallama vuodos 2007 jages ja gá sámelága giellanjuolgadusáj háldadimguovlo le vijdeduvvam julevsáme ja oarjjelsáme giella-guovlluj le departemennta jáhtuj biedjam sámelága giellanjuolgadusáj tjadádimev. Dát dagáduvvá aktan ietjá departementaj ja Sámedikke rádádallamijn.

Jus sámelága giella njuolgadusá galggi rievddaduvvat mierreduvvá manjel gá tjadádibme le álliduvvam 2011:n.

Vásstediddje: Ádåsmahhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta

Sámegiellak bargge almulasj háldadusán

Doajmma 39.

Dålkkåáhpados ja dálkåj dálkkidibme

Máhtodepartemennta le jagen 2010 juollodam 1 millijávná krávná aktisasjbargguj aktan Sáme allaskávlå, Bådådjo allaskávlå, Nuortta-Trøndelåga allaskávlå ja Oslo allaskávlå gaskan váj aktan galggi dálkkåáhpadosáv sáme giellaj ávdđánahttet. Departemennta dættot ásadusá galggi vuorodit aktisasjbargov váj fáhkamáhtudahka tjoahkkiduvvá ja nannusap fáhkabirrassa ásaduvvi ma tjoahkkáj sáme dálkkåáhpadosáv nanniji. Rudáj adno galggá aktan plániduvvat ásadusáj gaskan, ja galggi aneduvvat fágalasj ávdđánibmáj, guoradallamijda, aktisasjbarg-gotjáhkanimijda jnv.

Vásstediddje: Máhtodepartemennta

NASJONALT TOLKEREGISTER le állesrikkalasj listo dálkåjs aktan sijá máhtudagáj. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) le nasjonåla fáhkaoajvålasj dálkkuma gáktuj almulasj suor-gen ja Nasjonalt tolkereregistera æjgát. Nasjonalt tolkereregister le ávkken dálkkåaddnijda dáppe: www.tolkeportalen.no. Stáhtaduodastum dálkå aktan iehtjåda, bessi dán regisstarij.

Hiehtediededibmedievnastus

Sámedigge le lággrijm sámegiellak álmuk dárbađ doajmme hiehtediededibmedievnastusáv. Danen gá Justisdepartemennta vásstet aktij tjadnat hiehteetáhtajt politi, buollemgáđjom ja varresvuolta de li sij jádedam bargov aktisasj hiehtenummarav ásadit ja aktisasj sentrálajt dajda gálmá hiehteetáhtajda. Guoradallam ávddán biejaduváj biehtsemáno 15. bieje 2009 ja buorren gávnna gájka hiehtediedádusá manni 7 jali 8 aktisasj hiehtesentrálajda, ienni gá udnásj 69 sentrálajda. Jus sjaddi binnep sentrála ma aj li aktisattja dajda gálmá hiehteetáhtajda, de jáhkedahte nahká ienep sámegiellak barggijt áttjudit. Guoradallam le vijdes guláskuddamin læhkám.

Sámedikke rádadallamijn le Justisdepartemennta árvvaladdam:

- Sámij vejulasjvuoda sámegiellaj viehkev oadtjot udnásj hiehtesentrálajn
- Gáktu máhtta hiebadit jut hiehtediededibmedievnastus rievddá badjelnammadum guoradallama milta.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap le maŋŋela bærrággæhttjam 110- sentrálav Hammerfestan ja suohkanijt Finnmárkon ma li sámegiellaháladimguovlon, gáktu hiehtediedádusá sámegiellaj vássteduvvi ja giehtadaláduvvi. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) oattjoj aktisasj vásstádusáv ietjas bærrággæhttjamrapporttaj vuoratjismáno 6. biejves 2010 aktisasj girjen 110-sentrálas Finnmárkos ja suohkanijis Guovddagæjnnu, Kárášjåhká, Unjárgga, Porsánnu ja Dædno. Vásstádus giehtadaláduvvá dálla DSB:an.

Mánájsuodjalus

Doajmma 40.

Joarkkaåhpadosá árvustallam

Joarkkaåhpados "Barnevern i et minoritetsperspektiv" le árvustaládum. Árvustallama vuodon galggá departemennta árvustallat jus åhpadosfálaldahka galggá joarkeduvvat.

Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemænnta

Doajmma 41.

Bærrággæhttjamárnigav njuolgadussan tjállet

Mánájsuodjalus galggá sámegiellaj gielalasj ja kultuvralasj gullevasjvuodav vuorodit huksomålssomin ja biedjamin. Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemennta le jáhtuj biedjam bargov nannimdiehti mánáj gielav ja kultuvrav mánájsuodjalusán. Sámedikke rádadallamijn li guorrasam guláskuddamnotáhtav sáddit gánná oajvvaduvvi rievddama dán njuolgadusán guládallamájggemierijn áđákmáno 11. Biejve 2011: Forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling og forskrift om fosterhjem

Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemænnta

Varresvuoda - ja huksodievnastusá

Doajmma 42.

Dálkkådievnastus varresvuodaviddnudagáj

Varresvuodaviddnudagájda gájbbadam dálkkådievnastusá galggi ásaduvvat pasientajda gudi dav dárbađi ja jut dájma jáhtuj galggi biejaduvvat ma nanniji barggij giella- ja kultuvrramáhtudagáv sámegiellamuga vuoksjuj.

Helse Nord RHF le oadtjum bargov ruhtadit ja tjadadit guovtejahkásasj dálkkåprosjektav sámegiellamuga dálkkådievnastusáj nannimdiehti. Prosjekta le jáhtuj biejaduvvam 2010 gidá. Dán gáktuj galggá jahkásattjat diededuvvat Varresvuoda- ja huksodepartemenntaj.

Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemænnta

Doajmma 43.

Bærrággæhttjam

Varresvuoda- ja huksodepartemennta galggá aktan Stáhta varresvuodaoahttsijn árvustallat gáktu oahtse várađda váldá sámegiellamuga riektáv varresvuodavæhkkáj, aktan gáktu riektá dárbulasj

varresvuodavæhkkáj tjuovoduvvá. Ássje le Sámedikkijn rádádáláduvvam. Departemennta le guokta hásstalusájt lággjim: Dementaj dievnastusfálaldagá bærrálgæhthjam, ja vuorrasij medikamentagiehtadallama bærrálgæhthjam. Bærrálgæhthjam galggá oassen vuorrasijpáhke bargos boahhteáiggáj.

Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemennta

Doajmma 44. Avtaárvvusasj dievnastusá julev - ja oarjiesáme guovlojn

Varresvuoda- ja huksodepartemennta aktan Sámedikkijn galggi guoradallat gáktu avtaárvvo varresvuodadievnnastusán soajttá várjda váldeduvvat julevsáme ja oarjiesáme guovlojn.

Ássje le Sámedikkijn rádádáládum. Departemennta ja Sámedigge ássjev jádedi vijddábut.

Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemænnta

KURSSAFÁLALDAHKA VARRESVUODA- JA SOCIALBARGGIJDA SÁME ALLASKÁVLÁN GUOVDDAGÆJNON. Sáme allaskávlán barggá kursafálaldagájn varresvuoda- ja sosialbarggijda. Kursu ulmme le bargge sosial- ja varresvuodadievnnastusán galggi ienep máhtudagájt sáme kultuvrra gáktuj oadtjot.

SEMINÁRRA SÁME KULTUVRADÁDJADUSÁ GÁKTUJ. Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) ásat seminárv sáme kultuvrradadjadusá gáktuj barggijda Helse Finnmárkon. Seminárre ásaduvvá avtatrajes ja bájkálattjat. 400-500 bargge Hammerfesta ja Girkkonjarga skihppijviesojn ja gájka psyhkalasj varresvuodasuodjalusá ja gárevsælgga klinihkan li juo kursav tjadadam.

Doajmma 45. Gárgadisbáhkogirjásj varresvuoda- ja huksodievnnastussaj

Sámedikke prosjektarudáj le gárgadisbáhkogirjásj dagádum mij galggá Porsángo vuorrasijsijdan aneduvvat. Girjásj lulu giehpedit guládallamav sujtárj ja sáme pasienta/lagámusá gaskan ásadusán ja suohkanvarresvuodadievnnastusán. Girjásj almoduvvá dáppe 2010 tjavtja: www.helsedir.no

*Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemennta/
Varresvuodadirektoráhtta*

Barggo- ja álkádusháldadus

Doajmma 46. Diedo sámegiellaj NAV:an

2009 gidá ásaduváj sierra sáme menyttjuogga nav.no:an. Sáme bielijn gávna fáktádiedojt barggo- ja álkádusháldadusá dievnastusáj ja ruhtadárjaj gáktuj aktan guoskavasj sjiemáj.

Barggo- ja álkádusetáhtta galggá barggat dan vuoksjuj jut da diedo ma ienemusát átsáduvvi www.nav.no næhttabájkén etáhtta doarjjaárnigij ja addne riektáj birra galggi gávnnut sámegiellaj. Duodden járggál barggo- ja álkádusháldadus ietjas oajvvebrosjyjrjajt sámegiellaj. Barggo- ja álkádusháldadus vuorot gájkinnávdemusát nuorttasámegiellaj járggálit.

Barggo- ja álkádusháldadusá suorgen ávddánahteduvvi sáme terma maŋenagi sáme terma tevstaj járggálime baktu. Sæmmi báttá gá diedo nuorttasámegiellaj járggáluvvi, de Barggo- ja álkádusetáhtta ádå bágojt gávnná suorgen gánná sáme bágo ja moallánagá ávddåla li vádnunam.

Váj dá terma sjaddi nav buore ja hiebalgis gá máhttelis, sihtá etáhtta ávkkit sámegielak tærmmaávddånimev mij dáhpáduvvá gá sámegielak bargge ja addne æjvvali. Værmástahka sámegielak barggij vijdes máhtudagáj járggáldiddijit viehkedi ja bukti vuojnojt makkir terma lulun aneduvvat iesjguhtik suorgen.

Vásstediddje: Barggo- ja álkádusdirektoráhtta

Doajmma 47. **Addneguoradallama**

Barggo- ja álkádusetáhtta galggá bájkálasj add-neguoradallamijt sáme giellaháldadimguovlojn tjadádit. Dáj báhntusa galggi vuodon etáhta dievnas-tusfálaldagá kvalitehta ávddánahttemin.

Manep lahkke jagen 2009 tjadáduváj vuostasj bále webbagnuoradallam sáme giellaj NAV-kontávrájn ma li sáme giellaháldadimguovlon Finnmárkon. Kontávrá ma oassálasstin lidjin NAV Dædno, NAV Guovddagæjnno, NAV Kárásjåhkå, NAV Porsánngo, ja NAV Unjárgga. Addne gatjáduvvin makta adni NAV-kontávrån rahpasin mij guosská aktijvuodav válldet NAV-kontávrájn sáme giellaj ja vásstádusáv oadtjot sáme giellaj.

Addnij mielas le buorre mudduj vejulasj sjehtadal-lat tjáhkkanimev bagádalliin/ássjegiehtadalliin guhti sámás. Ja sæmmi láhkáj buorre mudduj bessi NAV-kontávráj riingut ja aktijvuodav válldet NAV-kontávrån sáme giellaj. Ij la ga sæmmi láhkáj mij guosská tjállet ja oadtjot vásstádusáv sáme giellaj girje baktu.

Sáme addneguoradallama li ávddánahttema vuolen, ja galggi jahkásattjat tjadáduvvat. Boahhteáiggáj galggi aj NAV-kontávrå julev- ja oarjjelsáme guovlon guoskaduvvat.

Vásstediddje: Barggo- ja álkádusdirektoráhtta

Girkko dievnastusá sáme giellaj

Vuona girkko Sáme girkkoráde le Girkkotjáhkkanime orgádna sáme girkkoiellema gáktuj. Ráde galggá ávdedit, suoddjit ja aktijdit sáme girkkoiellemav. Sáme girkkoráde aj vuorot sáme giellav vuojnusij buktet girkkon. Sáme girkkoiellema strategipládna le strategidokumennta Vuona girkko sáme girkkoiellema hárráj. 2012-2016 pládna le guláskuddamin læhkám ja vuordedahtte giehtadaláduvvá Girkkotjáhkkanimen 2011 vuoratjismáno. Sáme jáhkkoåhpadásá pládna le duodden badjásasj jáhkkoåhpadáspládnaj Jubmel vaddá – mij juogatjip, mij mierreduváj Girkkotjáhkkanimen 2009. Sáme jáhkkoåhpadásá pládna galggá viehkken váj sáme mánáj ja nuoraj jáhkkoåhpadás sijá sámevuodav nanni.

Doajmma 48. **Rámátjårggålme doarjja**

Ággij tjadá le Vuona Rámátsiebrre oadtjum dárjav rámattevstaj jårggålímáj ja hiebadíbímáj nuortta-, oarjjel- ja julevsáme giellajda. Dálle Oabme testamænnta nuorttasáme giellaj dárkestuvvá.

Vuona Rámátsiebre doarjja joarkeduvvá 2010 jahkáj, ja duodden le girkkohærrá friddja oastedum 30 pst virgen kapasitehtav nannitjit. Dálle barggi ádá Oabme testamænta jårggålímijn nuorttasáme giellaj. Ulmme le jårggålímme galggá rijkkarájáj rastá aneduvvat, ja aktan barggi rámatsebrij Suoman ja Svierigin. Duodden le unnep prosjevtasj oarjjelsáme giella gáktuj jádon gånna muhtem válljiduvvam rámattevsta jårggålúvvi.

Vásstediddje: Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkode-partemænnta/Vuona Rámátsiebrre

Doajmma 49. **Sáme tjoaggulvis oarjjelsáme giellaguovlon gæhttalibmen (2009-2012)**

Vuostasj sáme tjoaggulvisráde válljim lij girkkovål-lijma aktijvuodan 2009 tjavtja. Bæjválasj jádediddje le virggáj biejaduvvam bielle virgen. Sierra sebrulasjregisstar le dagádum tjoaggulvissaj, gånna dálle li 221 sebrulattja tjáledum (2011 ádájakmáno). Ávddåliiguovlluj barggi dan vuoksjuj jut dáv lågov lasedit galggá. Forskrift 11. desember 2008 nr. 1317 om ordning for samisk menighet i sørsamisk språkområde le oarjjelsáme giellaj jårggålúvvam.

Vásstediddje: Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkode-partemænnta/Nidaros bisspaguovllo

Doajmma 50. **Jubmeldievnastusá tevstaj jårggålímme/hiebadíbme**

Liturgija iesj guhtik sáme giellaj galggi sierra ålgus vatteduvvat ja e avta liturgijagiehtagirjáj galga tjoahkkiduvvat. Nuorttasáme liturgija li dæhkkidum ja galggi 20101 guovvamáno almoduvvat.

Julevsáme liturgija guláskuddamij sáddiduvvin 2009 tjavtja. Dæhkkidimbarggo le 2011 gidán jádon ja galggá gæhttalit almodit 2011:n.

Niellja Vuona girkko liturgijajs li oarjjelsámegiellaj járggáluvvam (allamæssoliturgija, gássta, hedja ja hávddádibme). Dát barggo ij la álliduvvam. 2011:n le oarjjelsáme liturgijabarggo ganugahteduvvam gá vájlluji bargge. Oarjjelsámegiela sálmmaávddånibme joarkká.

Vásstediddje: Ádåsmahhtem-, háldadus- ja girkkode-partemænnta/Girkkoráde/Sáme girkkoráde

SÁMEDIGGE LE DOARJJUM "Bibelboka mi" for 4-åringer" járggálimev nuorttasámegiellaj. Dat le ádåstibme girjes "Min kirkebok/ Mu girkogirji" mij 1990:n almoduváj. Duodden sihtá Sámedigge girje galggá julevsámegiellaj ja oarjjelsámegiellaj aj járggáluvvat.

Værroetáhtta

Doajmma 51.

Værroetáhtta – vijdedum fáldadahka sámegiellaj

Ienemus anedum sjiemá ja blankehta li nuorttasámegiellaj járggáluvvam ja vatteduvvi sidjij gudi ánodei. Sjiemá ja diedo sámegiellaj aj almoduvvi værroetáhta nehtabielijn. 2010 biehtsemáno ádå áhtsámfunksjávnná jáhtuj bádiij værroetáhta næhttabielijn man baktu le álkkep sámegiellak dokumentajt gávnnat. Værroetáhtta galggá vijddábut sjiemájt ja diedojt sámegiellaj hiebadit, ja dájt vuoynnusij biedjat etáhta næhttabælláj. 2010 nalluj galggá etáhtta árvustallat jut stuoráp oasse næhttabielijs galggá ienep gielajda ávddånbuvteduvvat. Dalloj árvustaláduvvá ienep járggálit sámegiellaj.

Værromákse bessi sámegielav válljit gá Værrodiedojn válddi aktijvuodav, ja de bessi sámegiellak ássjegiehtadallijn ságastit.

Etáhtta le rutijnajt ásadam gá dokumenta sámegiellaj járggáluvvu ja ádåsmahteduvvi. Sjiemá ma álu aneduvvi (duola dagu nammaválljim, jáhtem, værrokárttá) ja sjiemá ma sámijda guosski (duola dagu sjiemá ma vuodoæládusájda, boatsojsujttuj tjanáduvvi) li járggáluvvam. Sjiemá jahkásattjat ádåsmahteduvvi.

Sámegielak sjiemá e máhte elektrávnálattjat sáddiduvvat. Sivva le Oppgaveregisteret ij sámé bokstávajt dáhkkida. Sij gudi páhperværrodiedádusáv sámegiellaj oadtju, oadtju aj dokumentajt PDF-formáhtan sámegiellaj Altinn:an. Mihtto le værrodiedádusáv galggá bessat elektrávnálattjat sáddit sámegiellaj aj. Gehtja ietjá dájnav.

Vásstediddje: Værroetáhtta

Kriminalhukso

Doajmma 52.

Sámegielak giddagisbarggijt áttjudit

Kriminalhuvso guovdásj háldadus le vuorodam sámegielak aspirántajt giddagisskávlláj sierra vuorodimguovllon gá Kriminalomsorgens udan-ningssenter (KRUS) stivrriji. Ulmme le juohkka jage galggi áttjudit mierredam lågov aspirántajs gudi sámegielav bukti.

Jagen 2008 niellja sámegielak aspiránta dáhkkiduvvin giddagisskávlláj, guovtes tjadádibá áhpadusáv Tråmså ja Tjáhtjesuollu giddagisájn. Jagen 2009 akta sámegielak aspiránnta giddagisskávlláj álgij.

Tråmså giddagisán li gálmmá sámegielak bargge. Tråmså giddagisán li duodden gietjav bargge gudi li kursav tjadádam sámegielan. Guovtes sijás galggaba aj joarkket vijddásap giellakursajda Sáme giellaguovdátja baktu Álmåjvákken. Tjáhtjesuollu giddagisán libá guovtes gudi sámegielav bukteba.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Doajmma 53.

Kriminalhuksoguovdásj sámegiela ja kultuvra máhtudagáj

Justis- ja politidepartemennta/Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) le barggojuohkusav vuododam mij galggá sáme tjáhkkihiddij ja duobbmikum gidda-gisdilev tjadádit. Barggojuogos galggá duola dagu:

Árvustallat gáktu kriminalhukso tjadát iesjguhtik stráf-famærrádusájt dagu giddagis, bisodibme, sebrudak-stráffa jnv, sámijda gudi li duobbmikum.

Oajvvadit konkreta oajvvadusájt gáktu kriminalhukso buoremus láhkáj luluj várajda válddet sámegielak tjáhkkihiddij/duobbmikum váj ulmme stráffumijn tjadáduvvá, dán aktijvuodan aj árvustallat jus luluj sierra giehtagirje dagáduvvat juohkusij.

Dárbulasj máhtudagáv ja kapasitehtav árvustallat sáme máhtudakguovdátja gáktuj Råmsån jali Finnmarkon, dán vuolen aj konkreta oajvvadusá gáktu sámegielak barggijt áttjudit ja barggijt gudi sáme kultuvrav dábdidi. Juogos galggá guoradallat makta hiehpá máhtudakguovdátjav ásadit integreridum oassen Råmså jali Finnmarko kriminalhuvsos.

Åhtsát diedojt gáktu ietjá etáhta giellaháldadimguovlon praktihkalattjat ietjasa gájbbádusájt sáme álmmu-ga gáktuj állidi. Bierrí aj guoradaláduvvat jus kriminalhukso Svierigin ja Suoman sierralágásj dájmajt tjadát.

Økonomiav ja háldaduslasj dárbov árvustallat juohkka oajvvadusán mij oajvvaduvvá.

Barggojuogos galggá rapportastis vaddet KSF:aj 2011 nalluj.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Rijddorádij sekretariáhtta

Doajmma 54.

Sámegiella rijddorádijn

Rijddorádij sekretariáhtan li muhtem diedo sámegiellaj, valla le dal tjadádime jut dárbohuvvá ienep diedo sámegiellaj lehkusa brosjyja jali nehtan. Brosjyrratevsta ja plakáhta li dal nuorttasámegiellaj járggáluvvam ja li gárvvása prienntitjit. Ulmme le gájka sámegiela galggi mañenagi gábtjáduvvat.

Vásstediddje: Rijddorádij sekretariáhtta

Politija

Doajmma 55.

Buoreddit sámegiella ja –kultuvrradádjadusáv politijan

Diedoj/kursaj/áhpadusfálaldagáj baktu galggá buoreddit sámegiella ja –kultuvrradádjadusáv barggij gaskan politi- ja lensmánneetáhtan.

Ádå instruksa le dagádum mij guosská lijjgegáloj máksem sámegiela ano diehti. Instruksa guosská suohkanijda ma Sámelága giellaháldadimguovlluj gulluji, Sámelága § 3-1, pkt 1 milta, ja boahtá instruksa sadjáj mij lij ádájakmáno 29. biejes 1999. Instruksa rievddama diehti bæssá åhtsát vijdep gálojt, dat ienep dáhkket lijjgegálojt gá sámegiella le sæmme dásen gá dárogiella. Duola dagu lijjgegálo stráffaássjegiehtadallamin li fáron. Politidirektoráhtta dal oadtju ávdåsvåsstådusáv rudájt juollodit åtsålvísá milta, ávdååla lij Alle-Finnmarko politiguovlo duogen.

Finnmarkon gånåå le stuorra sáme álmuk, ij le gájbbedum hasodit åhttsijt sáme giella- ja kultuvramáhtudáj rabås virgijt åhtsát politijan. Standard almodimtæksta dánna soajttá ietjájduvvat.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Doajmma 56.

Sámegiella nannim politijan

Politidirektoráhtta galggá tjuovnovasj dájmajt jáhtuj biedjat nannimdiehti sámegielav politijan:

- Kárttit makkir giellamáhtudahka gávnnu guovtegielak guovlojn. Gå diehtá majt bargge bukti de le álkkep vuorodit gággu le ienemus dárbo dájmajd.
- Fállat persåvnålasj ságájdahttemav nuorttasámegiellaj åhttsijda Politilaskåvllåj gejna le nuorttasámegiella iednegiellan.
- Fállat joarkkaåhpadaså eksåmav nuorttasámegiellaj gå bargge gejna le nuorttasámegiella iednegiellan sihtå sivijla åssij joarkkaåhpadasáv váldet.

Vásstediddje: Politidirektoráhtta

Doajmma 57. **Sadjihij biedjat sámegielaht** **elektrávnálasj prográmmajn**

Ulmme le sámegiela galggi sadjihij biejaduvvat ás-sjegiehtadalleprográmmajn ma aneduvvi álmuga aktijvuodan. Sierraláhkáj le ájnas jut vælggogis-vuoda ja riektá stráffaássjegiehtadallamin ja ietjá oajválasjdago lulu sámegielaht viettjaduvvat. Doajmma dágástaláduváj RESP:an (Rådet for elektronisk straffesakssystemer i politiet og den høyere påtalemyndighet) ragátmánon 2009. Ássje várajda váldeduvvá gá ádå stráffaássjesystema galggi hább-miduvvat. Ájnas tjuolma li tjoavddema vuolen. Gáj-kinávdemusát le dárbbu málajt hiebadit, dan vuolen formalia riektáj ja vælggogisvuodaj gáktuj.

Vijddábut de ádå instruksa javllá: "Behovet for programvare knyttet til politiets straffesakssystemer skal meldes til Politidirektoratet for en samlet vurdering."

Muhtem oasse le nuorttasámegiellaj járggáluvvam sivilriektá systeman (SIAN). Kárasjá gá Lensmánne dáv járggálimbargov tjuovvu aktan Stáhta tsæhkka-limguovdátjijn.

Sadjihij biedjat sámegielaht elektrávnálasj prográmmajn sjaddá dal oassen gá ádå stráffaássjesystema politijan galggi dagáduvvat.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Doajmma 58. **Sámijt Politallaskávlåj áttjudit**

Politallaskávlå le ietjas guládallam- ja áttjudim-strategian vuorodam áttjudit ulmutijt unneplågos, sámijt aj.

Áttjudimaktijvuohtaulmutja Bådådjo Politallaskávlås báلكkidum gæhttjali áhttsijt áttjudit Lulle- ja Alle-Finnmárkos mæssojn/virggebjevijn joarkkaskávlå oahppijda. Sij oassálassti aktan sámegielak politi-barggij dákkir ásadusájn Guovddagæjnon ja Kárasjá gån. Politallaskávlå galggá joarkket vuorodit sámie áhttsijt áttjudit.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Ráddidusá sámegiela **guládallam**

Doajmma 59. **Lasedit ráddidusá dokumentaj** **sámegiela almodimev**

Ráddidus galggá lasedit ádåsijt, præssadiedádusájt ja ietjá diedo sámegiellaj ietjas næhttabielijn, www.ráđđehus.no. Dáv állimdiehti le járggálimbargoj juogadimdievnastus Departementenes servicesenterin ásaduvvam. 2010:n li ádåsássje ålov lasedum. Sierra lissto julev- ja oarjjesáme dokumentaj galggá dagáduvvat.

Vásstediddje: Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkode-partemænnta

Terminologijaávdđánahttem ja **báhkogirje**

Sáme termaj ávdđánahttem le viehka guovdátjijn gá sámegielav galggá bisodit ja nannit. Jus sámegiella galggá fágalsj aktijvuodan aneduvvat, de hæhttu fáhkaterminologija ja fáhkamoallánagá gávnnut sámegiellaj.

Sámedikken le ávdåsvásstádus sámegiela normerima ávdås ja sámie termaj dáhkkidime ávdås Vuonan. Sáme giellanammadus dat sámie termajt dáhkkit.

Terminologijaávdđánibme ja normerim le ájnas almulasj oajválattajda gá lága, njuolgadusá ja sjiemá jnv galggi járggáluvvat. Sáme giellaávdđánibmáj le hásstalus gá sámie termaj dáhkkidibme nav nuolet manná, sierraláhkáj lágaj járggálime aktijvuodan. Dát guosská aj sámegiela adnuj almulasj háldadimen. Mihtto le gájka dokumenta majt stáhta orgána járggáli galggi giellafágallattjat duollidum ja ádå terminologija riektá láhkáj dáhkkidum.

Doajmma 60. **Háldadusterma**

Sáme termaj ávdđánibme le guovdátjijn gá galggá sámegielaht bisodit ja nannit. Stuurradiggediedádusá, proposisjávnáj ja ietjá stáhta dokumentaj járggálime baktu iesjguhtik sámegiellaj ávdđáni

terma nuorttasámegeallaj, julevsámegeallaj ja oarjje-
sámegeallaj. Ájnas le jut sáme termaj adno almulasj
háldadusán le avtalágásj vág aktak ij dárba-
hahiehpedit makkir terma li dáhkkidum, ja makkir dárogielak
bágo da gávvidi. Ulmme le gájka dokumenta majt
stáhta ásadusá járggáli, galggi giellafágalsj alla
dásen ja áđá terminologija Sámedikkes dáhkkidum.

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta
barggá dálla digitála báhkogirjijn/tærmalistajn
tjoahkkimdiehti nav moadda háldadusterma gá beri
máhttelis sámegeallajn. Dát galggá 2011:n álliduvvat.
Tærmalissto galggá nehtan almoduvvat vág juohk-
kahasj guhti sámegeallaj barggá galggi bessat dav
návka adnet. Návti tærmmaadno avtalágátjin sjaddá,
ja dat vas járggáldiddij bargov giehpit.

*Vásstediddje: Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkode-
partemænnta*

Doajmma 61. **Prosjekta sáme láhkaterma**

Sámelága § 3-2, 1. ledd milta galggi lága ja njuol-
gadusá ma li sierraláhkáj ájnasa álles jali oassáj
sáme álmugis sámegeallaj járggáluvvat. Sámegealla
juridihkalasj termaj járggálibme le ájnas vág sihkaras-
stá sáme juridihkalasj giella le avtalágásj vág aktak ij
dárba-
hahiehpedit makkir terma li da ma li dájman,
ja makkir dárogiela bágo ja moallánagá da gábtji.
Dáhkkidum sáme juridihkalasj terminologija lulu áv-
kken gá galggá áđá lágajt ja njuolgadusájt járggálit
ja navti sámmi bágojt adnet ájge miehtáj.

Dæno suohkan le jagijn 2006-2009 vásstedam
prosjevtas "Samisk lovspråk". Prosjekta le sierraláhkáj
dættodam ávddánahttet nuorttasámegealla termajt
rijddolágan ja stráffavuohkelágan. Prosjekta le
Barggo- ja sebradahttemdepartementas, Sámedik-
kes ja Dæno suohkanis ruhtadam.

"Samisk lovspråk" prosjevtá joarkkan álgadij Dæno
suohkan jagen 2009 guovtejahkásasj prosjevtav
"Samiske lovtermer". Dæno sáme giellaguovdásj ja
SEG (Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddas/Samisk
nærings- og utredningssenter) prosjevtav jádedi
Dæno suohkana ávdás.

Prosjevtan le ulmme ávddánahttet juridihkalasj
termajt duola dagu stráffavuohkelágas, rijddolágas

ja stráffalágas nuorttasámegeallaj. Terma galggi
dáhtábasesystemaj biejaduvvat vág bæssá ter-
majt almoduvvat duola dagu digitála báhkogirjjen.
Dáhtábásan galggi álgon vargga 3000 juridihkalasj
moallánagá ja terma. Prosjekta le Barggo- ja se-
bradahttemdepartementas, Sámedikkes ja Dæno
suohkanis ruhtadam.

Vásstediddje: Dæno suohkan

Doajmma 62. **Sáme láhkajárggálimij** **dáhkkidamárnik**

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta
galggá Råmså universitehtajn ságastallat prosjevtá
birra gánná galggá gæhttjalit árnigav mij galggá
kvalitehtav bærrájgæhttjat gá sámegeallaj láhkatev-
stajt járggá, ja mij sihkarasstá lága ma li sámegeallaj
járggáluvvam aj rievddaduvvi sámegeallaj sámmi
báttá gá láhka rievddaduvvá dárogeallaj. Mihhto le
gæhttjalimárnigav ásadit 2011 nalluj.

*Vásstediddje: Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkode-
partemænnta*

Sámegealla ja IKT

Ráddidusá ulmme le IKT-ávdánaibme almulasj suor-
gen galggá gájkadáhkidahtte hámev tjuovvot. Sáme
aktijvuodan dát mierkki sáme bokstáva ja namá
máhtti almma láhkáj almulasj regisstarijn tjáleduv-
vat, prográmma ma sámegeallav doarju ávddánahte-
duvvi, ja jut almulasj diedo li sajenis sámegeallaj.

Áđá teknologija duola dagu gá dievnastusá auto-
matiseriduvvi internehta baktu adnuj bohtá de
árkkabiejvve sjaddá álkkep. Danen le dát ájnas vág
sáme aj galggi bessat sebrudahkaj oassálasstet, ja aj
sámegealla ávddánahttema hárráj. Almulasj suorgge
beras luluj bærrájgæhttjat jut IKT- ja næhttavuodo-
dum dievnastusá e áđá hieredimijt ásada.

Bokstáva majna li hásstalusá li Áá Čč Đđ Ŋŋ Šš Țț
Žž (nuorttasámegealla) Áá Ŋŋ (julevsámegealla) Ĳĳ
(oarjjesámegealla) (ja duodden ietjá bokstáva dáj
ietjá sámegeallajn ma ælla anon Vuonan). Vásedam
lip buorre ávddánimev manemus jagijt mij guosská
sáme bokstávajda ja IKT. Sámegealla le dal sadjihij

biejadum sierra vejulasjvuotán ienemus operativ-systemaj.

Udnásj stuorámus hássstalus le sámegiella almulasj regissterijn. Dát guosská duola dagu Brønnøysundregissterijda, Álmukregissterij ja NAV:aj. Oabme systema ælla sáme bokstávajda hiebadum, danen e namá ja adressa sáme bokstávaj riehta tjáleduvá regissterijn, ja danen ij besa addnijn sámegiellaj guládallat, duola dagu elektrávnálasj sjiemáj baktu.

Doajmma 63. **Aktisasj bokstávvatjoahkke almulasj ásadusájda**

Sáme bokstáva e máhte aneduvvat juohkka fáhká-systeman háldadusán, mij mierkki ulmuttij ja bájkij namá ælla duolla almulasj regissterijn. Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta mierredij 2009:n njuolgadusáv man sisadno le stáhtta ja suohkana galggi sæmme, rabás IT-standardijt adnet. 2010:n rievddaduváj njuolgadus navti váj gájbbeduváj jut UTF-8 standard, mij le bokstávvatjoahkke mij sáme bokstávajt doarjju, agev galggá aneduvvat fáhká-systemaj stuoráp rievddamijn, ádåásadimijn jali ávddánáhttemijn. Dát mierkki háldadusá fáhká-systema marjenagi állagattjat sáme bokstávajt dáhkkidi.

Luodjomláhkáj de dát sjaddá ájn vihpát muhtem ájge, danen gá almulasj ásadusáj IT-systema guhkijt vihpá, ja dajt málssot le viehka gássjel ja divras. Duola dagu Altnn ja Brønnøysundregisstara li buoragit jádon UTF-8 ano gárvedimijn, valla ájtu e buvte sáme bokstávajt dáhkkidit ávddál jagen 2015.

Málssom UTF-8:aj hæhttu aktiduvvat jus galggá aktisasj barggovuohtov jáksát. Danen le mierredum dáhtálánudallam almulasj ásadusáj gaskan 1.1.2012 rájes galggá binnemusát tjadáduvvat ráddjidum UTF-8:ijn, aktan 6 nuorttasáme bokstávaj stuoráp ja unnep tevstajn. Dát ij mierkki sáme bokstáva duodaj dáhkkiduvvi almulasj regissterijn ja systemaj, valla navti ruvábut aktisasj bokstávvatjoahkkev oadtjop sadjásis. Návti gájka fáhká-systema ja dáhtámálsom dáj gaskan muhtem ájge duogen dibddi sáme bokstávajt adnet.

Gájbádus le oajvvadum oassen njuolgadusás forskrift om IT-standarder i offentlig forvaltning (FOR 2009-09-25 nr 1222). Dát le guláskuddamin 2010:n ja

plánaj milta galggá doajmmagoahitet ádåjakmánno 1. bieje 2011. Navti dát gájbádus sjaddá suohkanijda ja fylkkasuohkanijda aj guosskat.

Vásstediddje: Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta

PRIMUS le viehkenævvo mij aneduvvá gá dávvervuorká galggi gávnijt tjáledit. Dálátij ij le læhkám máhttelis gávnijt sámegiellaj tjáledit, danen gávne ienemus oassáj dárogiellaj tjáleduvvi. Sáme dávvervuorká sáme kultuvrrahistávráv bisodi ja ájnas le jut gávne lulun tjáleduvvat gálmá sámegiellajda boahhte buolvajda ávkken. Prosjækta Primus sámegiellaj oattjov 250 000 krávná ABM-utviklingis jagen 2009. Ádå vattos Primusis mij doarjju UTF-8 almoduváj 2010 tjavtja, ja de bæssá divna sáme bokstávajt Primusis adnet. Lájddimtevsta ja menya galggi aj sámegiellaj járggáluvvat.

Giellateknologija

Giellateknologija le doaresdiedalasj suorgge ja dan vuodo le duola dagu diehtoteknologija, lingvistihkka, kunstig intelligens, fonetihkka ja kognitijva psykologija. Dábálattjat juohkep giellateknologijav dáhtálingvistihkkaj ja jiednateknologijaj. Dáhtálingvistihkan berusti álov tjáledum tevstaj analysas, man baktu oadtju ienep áhtsámvejulasjvuodajt internehtan ja automáhtalasj járggálime.

Jiednateknologija le ulmuttij hálav dáhtá baktu giehtadallat, dat sihtá javllat jiednadábddám ja jiednadahkam. Jiena baktu effektijva láhkáj diedojt ávddánbuktá. Jiednaprógrámma baktu bessu ulmutja láhkám- ja tjállemgássjelisvuodaj moattelágásj tevstajt dádjadit, fáhkagirijs gitta avijsajda. Sáme

aktijvuodan soajttá jiednadahkam duoddeviehkkenævvon ávkkiduvvat aktan dábálasj korrekturprográmmaj ja navti liehket doarjjan gá láhká ja tjállá. Duodden luluj jiednadahkam vuodon gá áddájjgásasj dievnastusfálaldagáv galggá moatten suorgen ávddánahttet.

Giellateknologija nanni giellaávddánahttembargov. Dát guosská ádå terminologija viehkkenævo, ádå báhkogirijit dahkat ja lasedit dajt ma juo gávnnuji, ádå viehkkenævo giellaáhpadasán juohkka dásen (duola dagu digitála báhkogirje), ja vædtsaga maj baktu sámegiella soajttá ádå aktijvuodajn aneduvvat. Giellateknologija beras luluj viehka ájnas árrangiergge gá galggá sámegiela nannit ja ællástahttet.

Giellateknologija mij le grammatihka nanna vuododum dagu tækstagehtadimprográmma, pedagogasj prográmma, digitála báhkogirje ja dahkojiedna le ækton jus giella galggá adnogiellan bierrggit udnásj digitála væráldin. Giellan galggá viehka állo ressurssa jus galggá háldadim- ja guládallamgiellan doajmmat. Dán aktijvuodan li unneplågogiela állu ietjá dilen gá ieneplågogiela.

Giellateknologija baktu sáme giellabarggij ja giellaaddnij árkkabiejvve gæhppu ja barggo ruvábut manná. Dát guosská duola dagu korrektuvrravædtsaga váj ruvábut tjállemvigijt gávnna, masjijnna-tækstatjoahkke váj gávnna tærmmaoajvvadásájt ja jårggålímij buojkulvisájt (navti ruvábut máhtta báhkogirijit tjállat), dálkåj viehkkenævo, masjijnna-jårggålímie duola dagu nuorttasámegiela julevsámegiellaj váj julevsámegiela oahppogirij buvtadímie ruvábut manná, ja masjijnna-jårggålímie sámegiela dárogiellaj váj sámegiella soajttá háldadimgiellan aneduvvat ienep aktijvuodan. Giellateknologija baktu galgap oadtjot ienebuv dagádum binnep bargujn.

OAHPA!

OAHPA! le ávddánahtedum Giellateknos Tråmså universitehtan ja ruhtadum Universitehtas ja Sámedikkess. OAHPA! le interaktijvalasj giellaoahppamprográmma mav Tråmså universitehta Giellatekno le ávddánahttam, ja gávnnu internehtan (<http://oahpa.uit.no>) viehkkenævvon sidjij gudi sámegiela oahppi. Daj gudá oasseprográmmaj baktu bessi addne hárrjiddallat tállajt, bágojt ja bájkkenamájt, bágoj sårjådíbmie, ájnegas bágojali gárgadisá, gatjålvisájt vásstedit ja ságastallat. Muhtem prográmmajn bessi addne ráddjit báhkvaljesvuodav ietjas oahppogirje mílta. OAHPA! le ietjålágásj ietjá viehkkenævojs/giella-prográmmajs gá dahkamusá li dynamalattjat dagádum, ja navti ælla miere galla hárrjiddallam-dahkamusá gávnnuji addnáj. Addne aj bæssá grammatihkkatjieldadásájt adnet. OAHPA! le juo dagáduvvam nuorttasámegiela, dárogiela-jn ja suomagiela-jn viehkkegiellan, ja 2011 nalluj svierigadárogiella aj viehkkegiellan boahhá, ja moadda oasseprográmmajs oarjjelsámegiellaj gávnnuji, vuonadárogiela-jn, svierigadárogiela-jn ja nuorttasámegiela-jn viehkkegiellan.

Doajmma 64. Sáme duollatjállem- vædtsaga – stuoves doajmma- ja ávddánahttemorganisasjávnná Divvu- nij

Máhttodepartemennta, Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta ja Sámedigge li 2004 rájes Divvun-prosjektav ruhtadam. Divvun le giellaviehkkenævojt ávddánahttam, namálattjat elektrávnálasj duollatjállem, korrektuvrraprográmma ja pedagogalasj prográmma iesjguhtik sámegiellaj. Divvun aj jiednateknologijaj barggá. Divvuna buvtaga nehtan gávnnuji, ja besa návka adnet, gehtja www.divvun.no

Sihkarasstemdiehti nuortta-, julev- ja oarjjelsámegiellaj ielle adnogiellan juolloduvvá 4,7 millijávná krávná Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartementa budsjehta baktu doajmma- ja ávddánahttemorganisasjávnná ásadittjat Divvunij. Divvun tjanáduvvá Sáme giellateknologija guovdátij Tråmsá universitehtan. Sámedikken galggá ájn guovdásj sajén Divvuna stivrrimin.

Vásstediddje: Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

VIJDES TÆKSTATJOAHKKE LE ÁJNAS GIELLAD-UTKAMIJ ja giellateknologijaj. Vájku sáme giellateknologija le grammáhtalasj modellaj nanna biggidum, de li buorre tækstatjoahkke vuogas viehkkenævo, duola dagu gá barggá báhkotjoahkkediedojn, terminologijaj ja masjijnajárggálimijn. Masjijnajárggálime gáktuj li sierreláhkáj buhtalakkojtækstatjoahkke ájnnasa, dat sihtá javllat sæmmi tæksta moatte giellaj gávnnu. Viehka állo barggo gájbbeduvvá jus stuurra tækstatjoahkev galggá ásadit, ja sáme aktijvuodan le ájnas jut nav stuurra oasse gá vejulasj udnásj tevstajs tjoahkkiduvvi gá nav binná gávnnu. Sæmmi láhkáj li jiednatjoahkke ájnnasa gá galggá jiednavuododum prosjevtaj ja dutkamijn barggat ja ávddánahttet, duola dagu jiednadahkam, intonasjávnná dutkam, jali sáme fonetihkka.

MASJIJNNAJÁRGGÁLIBME le sjaddamin ájnas viehkkenævvon moattegielak sebrudagájn. Masjijnajárggálime systemaj baktu besa amásgielak tevstav dádjadit, ja tevstav ádå giellaj buvtadit.

Vuonan le vargga juohkka ájnna sámegiellak moattegielak, madi dæssju muhtem dáltta bukti sámástit. Danen hæhttuji tjáhkanimreferáhta ja ássjepáhppára sáme ásadusájn dárogiellaj tjáleduvvat, danen gá ájge nalluj le muhtem dárogielak guhti dárba dokumentajt láhkát. Jus e gávnnu ressurasa ássjepáhppárijt guovte giellaj tjállet, de hæhttu dárogielav sámegiela ávdán vuorodit. Jus gávnnu masjijnajárggálibme mij buoragit dádjat sáme dokumentajt de sáme sebrudahka álkep sámegiellaj doajmmá.

Jus giela li muodugattja de le vejulasj vuogas masjijnajárggálibmesystemajt ávddánahttet. Julev- ja oarjjelsámegiellaj gáktuj le vejulasj duola dagu oahpponævojt járggálit nuorttasámegiela. Giehtakorrektuvra gálo li viehka binnep gá dábálasj járggálibme dárogielas.

Tråmsá universitehta Giellatekno barggá aktan muhtem Alicante universitehta barggojuohkusijn Spánian masjijnajárggálimijn nuorttasámegiela dárogiellaj, julev- ja oarjjelsámegiellaj ja suomagiela nuorttasámegiellaj. Álggoversjávnná gávnnuji dáppe: <http://victorio.uit.no/cgi-bin/francis/index.php?>

Doajmma 65. Sáme báhkogirijj kárttim ja ávddánahttem

Sáme giellanammadus le dahkam listav udnásj báhkogirijis nuorttasámegiellaj, julevsámegiellaj ja oarjjelsámegiellaj. Lissta dáppe gávnnu: www.giella.org.

Giellatekno, Tråmså universitehta Sáme giellateknologija guovdásj, galggá grammatihkkavuododum giellateknologijav dahkat sámegiellaj ja ietjá nuortlasj gielajda.

Ádåsmahhtem-, háldadus- ja girkkodepartemennta le 2010:n juollodam rudájt Giellateknok muhtem prosjektaj gánná guovte- ja moattegielak tærmmalista galggi dagáduvvat, báhkolistaj ja báhkosiirddemtjoahkke. Prosjekta galggá guovtegielak báhkolistajt jali báhkosiirddemtjåhkijt dahkat (nuorttasámegiella-julevsámegiella, nuorttasámegiella-oarjjelsámegiella, ja dárogiella-nuorttasámegiella-suomagiella gánná muodugasj tækstatjoahkke li vuodon).

Ádåstuhhtem- háldadus- ja girkkodepartemennta galggá 2011 gidá gæhttalit aktisasjbargov ásadit guoskavasj aktøraj váj ádå dájma lulun oajvvaduvvat váj sáme báhkogirijj barggo boahhteájggáj luluj nanniduvvat.

Vásstediddje: Ádåsmahhtem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

DIGITÁLA OARJJELSÁME BÁHKOGIRIJE almo-
duváj guovvamáno 5. Biejve 2010 aktisasjbarg-
gon gaskal Divvun II og Giellatekno. Áarjelsa-
emien–daaroen digibaakoeh grammatihkav
dájdat ja dádjat sájådum bágojt duodden vuo-
dohábmáj. Báhkogirjen li 6164 bágo, duodden li
ienemus sájådimháme aj dáppe. Verbaj, substan-
tijvaj, tállabágoj ja adjektijvaj gáktuj le addnijda
viehikken biejadum tjoavddaháme ma vuosed-
i gáktu bágo sájåduvvi. Báhkogirjev máhtá ietjat
dåhtåmasjijnnej biedjat. Ádåstahtedum ver-
sjåvnå báhkogirjes båhti mañenagi. Báhkogirje
gállidokåvddå le rabås.

SÁMEDIGGE TÆRMMALISTAJT DAHKÁ MATE-
RIÁLA milta ma båhti iesjguhtik terminolgija-
prosjevtas majt Sámedigge le ruhtadam. Dan
mañela dåhkkiduvvi tærmmalista Sáme giel-
lanammadusá tærmmajuohkusijs ja almoduvvi
dáppe: www.giella.org. Tjuovvovasj tærmmal-
isto 2009:n dåhkkiduvvin:

- Matematihkkatearpmat-matematihkkaterma
- Luonddufágatearpmat-luonndofágaterma
- Muhtin jurdihkalaš tearpmat-muhtem juridi-
hkalasj terma
- Mediatearpmat-mediaterna
- Gielddaid ja fylkkagielddaid bålvalustearp-
mat-suohkanij ja fylkkasuohkanij dievnastus-
terma.

vuejnedh oaidnit gæhttjat

VUOJNNET:

Sámegiela vuojnnusij buktet almulasj aktijvuodan

Maŋemus jagij ávdđánime diehti le sámegiella ienebuv vuojnnusij boahtám. Sáme ja dáttja vuojnni sámegiela ienep aktijvuodajn gá ávdđála. Ahtu le sáme ienepláhkogiella nuorttasámegiella, dat giella mij ienemusát vuojnnusij le boahtám. Jus gájka gálmmá sámegiela galggi avtaárvvusasj ávdđánimev oadtjot de hæhttui vuojnnut ja ávdđánbuvteduvvat almulasj aktijvuodan. Danen ráddidus sierraláhkáj dættot oarjjelsámegiela ja julevsámegiela duodden nuorttasámegiellaj.

Sámegiela vuojnnusij buktet le ájnas doajmma gá galggá sáme álmugav arvusmahttet sámástit. Sámegiela vuojnnet almulasj aktijvuodajn le ájnas jus sáme máná, nuora ja állessjattuga galggi giellaj identifiserit ja berustahttjat ienebut sámástit.

Sámegiela adno avijsaj, TV:an ja radion, filman, musihkan, internehtan, girjásjvuodan ja galbajn lággni sámegiela anov. Viiddábut de dáttja diedulattjan sjaddi ja diehti ienebuv sámegiela birra gá sámegiella ienebut vuojnnusij boahtá.

Sáme avijsa ja avijsabiele sámegiellaj li ájnas vuohke gáktu sáme láhkij oadtjot sámástittjat. Avijsa aj gávvidi gáktu sámegiela ávdđáni ja navti lulun ienep ulmutja ietjasa báhkovaesvuodav ávdđánahttet, ja

navti dát mierkki álov gájka sámegiela aelaskahttemij ja ádástuhttemij. Mediabærrággæhtto le guoradallagoahtám gáktu sáme avijsaj præssadoarja luluj buorep láhkáj arvusmahttet gájka sáme tjállemgielaj adnet. Sámedigge le sierra kárttimbargov jáhtuj biedjam oarjjelsáme mediaj hárráj.

Filma, TV ja ietja media li ájnnasa gá sámegiela vuojnnusij buktet ja mánáj ja nuoraj giellaj ávdđánahttemav doarjjat. Sáme máná ja nuora bierrii besat vuojnnet ja gullat giellaska sæmme aktijvuodajn dagu ietja máná ja nuora. Sierraláhkáj le dát ájnas julevsáme ja oarjjelsáme guovlojn ja ietja guovlojn gánná sámegiella ij le árkkabiejvvegiella bájkálasj sebrudagán. NRK-plakáhta milta galggá NRK:an prógramma sáme mánájda ja nuorajda stuoves árnigin.

Mánáfilmaj ja mánájprógrammaj dubbim TV:an soajttá aj liehket buorre vuohke sáme mánáj giella ávdđánahttev nannit. TV-tekstim ja filmaj tekstim luluj buorre vuohke hasodit mánájt ja nuorajt láhkát. TV-prógrammaj ja filmaj tekstim luluj dane liehket vuogas vuohke sáme mánáj ja nuoraj láhkámmáhtudagáv nannit ja ájnas vuohke giellaj ávdđánahttet.

Kulturdepartementa filmmavuorodime vájkkudusáj gaskan le guovlulasj filmmaguovdátjijt doarjjot. 2009 rájes le stáhtta Rijkagasskasasj sáme filmmaguovdátjav doarjjam. Filmmaguovdásj le ájnas gá galggá sáme filmav ja sáme filmmadahkkijt ávdđánahttet. Stáhta doarjja guovdátjijt galggá aneduvvat oanesfilmaj ja dokumentarfilmaj ávdđánibmáj, máhtudaklápptimij ja mánáj ja nuoraj dájmaida.

Girjálásjuohta le ájnas kultuvra ja tjuottjodusáj ávdđánbuktemvuohke. Duodden aj girjálásjuohta arvusmahtttá ietjas giela ja kultuvra vuodon værálдав dádjadit ja árvustallat. Buorre sáme girjálásjuohta mánájda ja nuorajda luluj ienep lāhkāmv arvusmahttet. Sámedigge galggá gālmājahkāsasj gæhttjelimárnigav ásadit gānnā sáme tjáppagirjálásjuodav ja musihkav/juojgav oasstá. Árník galggá 2011-2012 ájggeávdan jáhtuj biejaduvvat. Sámedigge galggá sáme mánáj ja nuoraj girjálásjuodastipenda pro-sjevtaj jáhtuj biedjat 2012-2013.

Jus máná ja nuora galggi vuogas aktisasj gielav ávdđánahttet de hæhttuji asstoájgen sámástit. Bájkálasj æjvvalimsaje li ájnasa gā galggá sosiála, kultuvralasj ja sámegielak dājmaj arvusmahttet, ja sæmmi báttā arena gānnā nuorap ja vuorrasap buolva bessi gielav ja kultuvrav aktidit. Moadda luoivoj organisasjāvnā li ájnasa æjvvalimsadjen. Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemennta galggá aktan guoskavasj departementaj ja Sámedik-kijn konferánsav ásadit gānnā átsádallama dákkir æjvvalimsajij tjoahkkáj gieseduvvi.

Sáme bájkkenamá ja galba sámegiellaj

Sáme namájt adnet galbajn (bájkkenammagalbajn ja gæjnnogalbajn) le ájnas gā galggá sámegielav ja sáme árromav vuojnnusij buktet. Mij mierret jus galggá galbba sámegiellaj le jus sáme bájkkenamma aneduvvá ulmutijs dan bájken. Lága ij ierijda jus bájkke le sáme giellaháldadimguovlo sisbielen jali ālgusjbielen.

Jus sáme bájkkenamájt galggá galbajda de hæhttu bájkkenamma dāhkkidum ja registreridum Guovdásj bájkkenammaregisstarin. Dábálattjat dát dāhpáduv-vá navti jut suohkana, organisasjāvnā jali priváhta ulmutja válldi galbbaojválattjaj aktijvuodav. Guhtimusj le galbbaojválasj, le mierredum galbban-juolgadusá § 29, ja dat guosská gāsi væddja gullu. Rijkkarahtijn ja fylkkarahtijn guovllorahtekontávrrā aktu mierret. Suohkanvedjaj hárráj mierret suohkan. Priváhta gæjnoj hárráj mierredi guovllorahtekon-távrrā ja suohkan aktan.

Galbbaojválattja guoradalli oajvvadum bájkkenamáv Stáhta kárttadājmadagājn ávdđāl galbba dingoduvvá ja monteriduvvá dábálasj lāhkáj. Stáhta

gæjnnodājmadahka galbajt monteri aktisasjbarggon suohkanijn mij diehtá bájkálasj bájkkenamáj birra. Stáhta gæjnnodājmadahka máksá rijkkarahte galbaj ávdās, madi fylkkasuohkan ja suohkan máksá fylk-kavedjaj ja suohkanij vedja galbaj ávdās.

Doajmma 66.

Sámegiela galbaj guoradallam

Jáhtulakdepartemennta galggá gāhttjot Stáhta gæjnnodājmadagáv regisstarav dahkat gānnā ādā gæjnnogalba sámegiellaj ja guojnagiellaj. Departemennta galggá árvustallat jus le dārbbo udnásj sámegiela ja guojnagiela galbajt kárttit.

Vásstediddje: Jáhtulakdepartemænnta

Æjvvalimsaje

Moatten guovlon gānnā sáme árru ij la sámegiella hāllamgiella bájkálasj sebrudagán. Dājn guovlojn beras luluj ásaduvvat æjvvalimsaje gānnā dille le látjeduvvam sámástit. Guovlojn gānnā moaddása æjgátbuolvan li ietjas sámegielav massám le sierralāhkáj ájnas æjvvalimsajij ásadit gānnā giella ja máhtudahka soajttā vuorrasap buolvas nuorap buolvvaj gālggiduvvat. Sáme giellaguovdátja, sáme festivála, giellabiese jnv ja ietjá dājma gānnā sámegiella le guovdátjin li ájnasa sáme mánájda, nuorajda ja āllessjattugijda æjvvalimsadjen.

Doajmma 67.

Sámegielak æjvvalimsaje mánájda ja nuorajda

Sámedigge, Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemennta ja Ádāsmahthem-, hāldadus- ja girkko-departemennta li aktan barggám sáme æjvvalimsajij sáme mánájda ja nuorajda. Ulmme le ávdđān buktet diedojt suorgen ma li vuodon fāgalasj ávdđānahttemij, dājmajda ja diehtuj. Ájggomus le seminárav/konferánsav ásadit fátta birra 2011 nalluj.

Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemænnta aktan guoskavasj departementaj ja Sámedigge

Internehtta

Maŋemus jagi le internehtta sjaddam akta dajs ájn-nasamos guládallamvuogijs. Internehta baktu bæssa sámegiellajt áđá láhkáj adnet diehtjuohkemin ja guládallamin. Duola dagu le prosjekta ásaduvvam menyajt ja diedoht ávdđánahttet nuorttasámegiellaj Wikipedian. Diedo ráddidusá sámepolitihka birra le regjeringen.no næhttabájkken almoduvvam., Sámedikken li sierra diehtobieles, sámmiláhkáj moadda ietjá sáme ásadusá. lenep ja ienep etáhta almodi diedoht sámegiellaj.

Sosiála media internehtan li sjaddam ájnas æjvvalimsadjen sáme mánájda, nuorajda ja állessjattugijda ja navti badjáni áđá vejulasjvuoda sámegiellaj adnet. Moaddása adni duola dagu sámegiellav guládjijn Facebookan ja Twitterin.

Internehta baktu badjáni aj áđá vejulasjvuoda prográmmajt dahkat sámegiellajda. 2010 tjavtja lii "NuorajTV":a premiere You Tube:n, mediafálaldahka sáme nuorajda julevsámegiellaj. Prosjekta le ierit ietján Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas ruhtadam.

Doajmma 68.

Sámegiellajt sosiála mediaj baktu nannit

Nordlánda Fylkkamánne galggá prosjevtav jáhtuj gánná sámegiella galggá nanniduvvat sosiála mediaj baktu. Nordlánda universitehtta galggá prosjevtav tjadádit. Dájma ulmme le gávvidit sámegiella anov sosiála mediajn le gáktu máhtta sámegiella anov dáj mediajn nannit. Ulmmejuogos le sáme nuora. Prosjekta jáhtuj biejaduvvá 2011 tjavtja.

Vásstediddje: Nordlánda Fylkkamánne

Doajmma 69.

Diedo sámegiellaj sáme nuorajda

Dievnastus Infonuorra.no le Nordlánda fylkkasuo-hkanis dájmaduvvam 2001 rájes næhttabájkken nuorajda. Fylkkasuohkan le 01.10.2010 rájes hiejtedam árnigav.

Boahtte mediafálaldahka internehtan sáme nuorajda galggá rádádáláduvvat duola dagu FAD, BLD ja Sámedikke gaskan, aktan sáme nuoraj. BLD buktá

www.yr.no:an besa 2010 rájes dálkkediedádusáv láhkát nuorttasámegiellaj ja aj guojnagiellaj. Sett inn bilde av yr.no her.

åtsádallamijt ung.no næhttabájke ásadimes mij le departementaj diehtjuohkemnæhttabájkke nuoraj ulmmejuohkusin. Vuostasj tjáhkkanibme tjadáduváj 13.12.2010.

Dárbbu le tjielgadi makkir diehtodárbo ja næhtta-vuododum æjvvalimsaje uddni gávnnuji, ja gáktu dát buoremus láhkáj soajttá organiseriduvvat. Ij la ávváns tjielgas jus akta ja sámmi dievnastus boahhteájggáj máhtta buktet nuorajda dajt diedojt majt dárbahti.

Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttem-departemænnta aktan Ádåsmahhtem-, háldadus- ja girkkodepartementajn ja Sámedikke rádádallamijn.

NUORAJ TV. Ragátmáno 8. bieje 2010 lij "NuorajTV":a álggobiejvve. 2010 tjavtja bargaba guokta nuora ássij massta sáme nuora berusti, engasjeriji ja suohttasin adni. Medi-afálaldahka galggá sisadnet magasijnnaássijit, humor, fiksávnna ja ádåsa. Ulmme le ássijit dahkat massta nuora berusti. Prosjevtu duogásj le julevsámegiela berustibme. Divna videoa næhttabájkken galggi sámegiellaj, valla aj dárogiellaj tiekstiduvvat sidjij gudi e sámegielav állåsit buvte. Oajvveulmmejuogos li nuora gasskal 15-28 jage gen sijdabájkke le Divtasvuona/Hábmer-guovllo. Ájnas oasse prosjevtas le jut nuora galggi iesj bessat oassálasstet ja ietjas videojt sáddit.

Media

NRK galggi njuolgasusáj milta viehkedit sámegiellaj, identitehtav ja kultuvrav nannit, ja bæjvålattjat sáme álmugij sáddit. NRK Sápmi bæjvålattjat ávdđanbuktá ádåsij radion, TV:an, internehtan ja tæksta-TV:an, ja sáddi badjel 30 tijma vahkkuj. Ienemus oasse NRK Sápmi sáddagijs li nuorttasámegiellaj, valla julev- ja oarjelsámegiellaj li aj stuoves sáddaga. Goappátijjn gielajn li 30 minuhta radiosáddaga vahkkuj ja fássta ádåsbiele tæksta-TV:an. Dát internehtan aj gávnnu.

Sameradioa Svierigin (SR Sámi Radio), Suoman (YLE Sámi Radio) ja Vuonan (NRK Sápmi) li aktisasj sáddaga ádåsij ja ietjá ájggeguovddelisprográmma. Sáme ádåsa sáddiduvvi árkkabiejvijn gasskal 17 ja 18 NRK1:an prográmma Ođđasat, mij buvteduvvá aktan YLE:jn ja SVT:ajn. Sáme kultuvrra le sisadno prográmma Árdna, mij dárogiellaj sáddiduvvá P2:en bierjedagájt, P1:n sádnábiejvijt ja sámegiellaj guovlulattjat P1:n. Sáme ádåsa internehtan le dárogiellaj ja sámegiellaj. Oajvvegiella le dárogiella madi ádås- ja gávvrareportásja li sámegiellaj.

Prográmmafálaldahka TV:an sisadná mánájprográmmajt aj, Mánáid-TV. NRK lasedij vahkkusaj sáddagijs guoktásis gálmma jagen 2009. Prográmma sáddiduvvá NRK Superin ja NRK1:n, ja gávnnu duodden NRK Super næhttabielijn. NRK Sápmi:n le digitála radiofálaldahka álles jánndurav birra.

Dárogielak kommersiella álessáddijiddje P4 ja Radio Norge li prográmmaævtoj milta ietjasa sáddimkonsesjávna bággidum sámegiela ja sámeguoskasaj prográmmajt sáddit. Duola dagu Radio Norge galggá sáddit 30 tijma jahkáj bæjválasj sáddagijs baktu sámegiellaj. Dán vuolen bæjválasj ádåssáddaga ja analyjsa ja kommentára sáme ássij gáktuj dárogiellaj. Radio Norge galggá konsesjávnaævtoj milta dættodit sáme vuojnojt sebradahttet ietjas prográmmajn ábbålattjat, ja ádås- ja ájggeguovddelis ássij buvtadimen sierraláhkáj.

P4 galggá konsesjávna gájbádusáj milta sáddit edesik guokta bæjválasj ádåssáddaga sámegielaj. P4 galggá sáddit 400 prográmma/buvtadime ja 20 sáddimtijma jahkáj. P4 le 2007 rájes sáddim gálmma ádåssáddaga sábmáj juohkka bieje (kl. 17.57, 01.00 ja 02.00). Sáddaga P4 ávdås buvtaduvvi Guovddagæjno laharadios, ja dættodi P4 milta gáv-

vidit nasjonála, rijkajgasskasasj ja bájkálasj áðásijt massta sáme-gielak álmuk berus.

Sáme avijssafálaldahka

Gávnnu-ji guokta sáme bie-jvveavij-sa, Ávvir ja Sá-gat. Ávvir le nuorttasáme-giellaj ja Sá-gat le ienemus oassáj dárogiellaj. Bá-jkkeavij-sa Nuortta-Sá-lto almot vahkkusatt-jat avijssabieli-jt julevsáme-giellaj. Lokalavi-sen Snásning-en le 2009 snjilltjamá-no rá-jes aj oar-jjel-sáme avijssabieli-jn álg-gám. Sá-me avij-sa oadtju dár-jav sierra postan Kulturdepartem-enta budsjehtan. Doarjjaárniga stuorru-dahka li-j tjoahkkáj 21,6 mill. krá-vná ja-gen 2009. Dát lasedu-váj ví-dá-jn millijá-vná-jn ja-gen 2008 ja var-gga gá-lmá millijá-vná-jn ja-gen 2009 vá-j sáme bie-jvveavij-sa lu-luj ása-duvvat.

Ávvir ása-du-váj ja-gen 2008 gá-da guokta sáme avij-sa Min Á-gi ja Ássu av-tastahteduvvin. Avij-sa redak-sjá-vnná le Ká-rásjágán ja Guovddagæ-jnon. Duodden li vuollekontáv-rá Áltán, Levjnan ja Mo i Ranan. Álgo rá-jes almoduváj avij-sa gá-lm-mi vahkkuj, valla 2008 bárggemá-no rá-jes lasedu-vvin vahkkusas-j almodusá vihttasij. Avij-sa dálla almoduvvá dí-jstagá, gasska-vahko, duorastagá, bierj-jedagá ja lá-vvodagá. Avij-sa oatt-joj 12,5 millijá-vná krá-vná buvtadimdoarj-jan 2010:n. Tjoahkkáj buvtadin 4396 bie-le 2009:n, 3853 nuorttasáme-giellaj ja 543 dárogiellaj.

Sá-gat ása-du-váj Tjáhtjesuollun ja-gen 1956 ja já-de-du-váj Læ-vnnaj ja-gen 1981. Avij-san li tjoahkkáj 24 jahkevirge. Oajvvekontáv-rán Levnjan li 16 bargge (13,5 jahkevirge) ja duodden avijssajuogadiddje. Duodden li avij-san bá-jkkekontáv-rá Dænon, Evenás-sjen, Ká-rásjágán ja vuollekontáv-rá Nuortta-Råmsán, Snåasan ja Oarjje-Vuonan. Gålgådismá-no 1. bie-jve rá-jes 2008 avij-sa bæ-jvålatt-jat almoduváj. Sá-gat dálla vihtti vahkkuj almoduvvá – dí-jstagá, gasskavahko, duorastagá, bierj-jedagá ja lá-vvodagá. Avij-sa oatt-joj 9,1 millijá-vná krá-vná buvtadimdoarj-jan 2010:n. Álles 6.008 buvtadim bielijs ja-gen 2009 lid-jin 205 nuort-tasáme-giellaj ja ræssta dárogiellaj.

Bá-jkkeavij-sa Nuortta-Sá-lto le avij-sa mij gá-bttjá Stá-jgo, Há-bmera ja Divtasvuona suohkanij-t Nordlándan. Avij-sa bierj-jedagá-jt almoduvvá. Avij-sa oatt-joj 2010:n 466 000 doarj-jan julevsáme á-sijt buvtaditt-jat. Avij-sa buvtadi-j tjoahkkáj 60 avijssabiele julevsáme-giellaj 2009:n.

Snásning-en ása-du-váj ja-gen 1995 ja le bá-jkkeavij-sa Snåasa suohkanij. 2008 rá-jes le Snåasa oassen Sá-melága giellanjuolgadusáj háldadimguovlos. Avij-sa álgadi-j oarj-jelsáme fá-laldagáv snjilltjamá-no 29. bie-jve rá-jes 2009. Snásning-en oatt-joj 2010:n 260.000 sáme avijssabieli-j buvtadibmáj. Avij-sa almodij 22 bie-le oarj-jelsáme-giellaj 2009:n.

Doajmma 70.

Sáme avij-sa – lasedum julevsáme-giela ja oarj-jelsáme-giela adno

Sá-medikke rá-dádallamij diehti le Kulturdeparte-mennta á-dnum Mediabærrá-jgæht-tjov guoradallat gáktu sáme avij-saj præssadoarjja lu-luj á-jn ienep lasedit nuortta- julev- ja oarj-jelsáme-giela anov.

Departemennta sáddij bærrá-jgæht-tjo guoradalla-mav dá-bá-las-j guláskuddamij bárggemá-no 25. bie-jve 2009.

Kulturdepartemennta le 2010 tjavtja Sá-medikkij-n guládallam ássje gáktuj.

Vásstediddje: Kulturdepartemænnta

Doajmma 71.

Oarj-jelsáme mediaguovdás-j

Sá-medigge galggá jáhtuj biedjat prosjevtav man ulmme le gá-vnnat makkir vejulasjuoda gá-vnnu-ji oarj-jelsáme mediafálaldagá ávddánahttema hárráj.

Kárttimprosjekta le jáhtuj biejaduvvam. Sá-medigge le tjá-hkanimij-t tjadádam muhtem berustiddij-j Kulturdepartem-enta sáme præssadárja rá-dádallamij maŋŋela, ja dán nammadum bargo maŋŋela gáktu oarj-jelsámijda buorep avijssafálaldagáv vaddet. Tjá-hkanime lid-jin goappátja bieli-jda diehtotjá-hkanime, gánná Sá-medigge á-noj á-jádusá-jt majt oarj-jelsáme hálijdi ja mij le á-jnas sid-jij jus galggá oarj-jelsáme avijssafálaldagáv á-sadit. Prosjekta ij le állidum.

Vásstediddje: Sá-medigge

SÁME GIELLANAMMADUS JA NUORAJBLÁDE
Š ášadin 2010:n novællagilppusav julev- ja
oarjjelsáme nuorajda. Novællagilppusin báhhtin
tjoahkkáj 6 novella, akta novella julevsámegiel-
laj ja vihtta novella oarjjelsámegiellaj. Novella
almoduvvi nuorajbláden Š.

Girjálásjuohta

Doajmma 72.

Sáme girjálásjuoda oasstemárnik

Sáme tjáppagirjálásjuoda ja musihkka/juojga
oasstem jáhtuj biejaduváj gálmájahkásasj prosjek-
tan 2010:n. Dát le oassen sjehtadusás Sámedikke
ja Sáme dájddárráde gaskan (dájddársjehtadus).
Oasstemárnik galggá bærrággæhttjat jut sámegiellak
kvalitehtaalgusvaddema buoremus láhkáj distribu-
eriduvvi, ja aj sámegiellav ja –kultuvrav vuojnnusij
buktet.

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 73.

Sáme nuoraj girjálásjuoda stipennda

Sámedigge tjadádij 2002:n vuorbástuvvam prosjev-
tav girjálásjuodastipendajn sámé nuorajda, gánná
mierredum stipenndaláhko átsálvisáj milta vatteduv-
vin. Prosjekta sisanij tjállemkursav sidjij gudi sti-
pendav oadtjun. Sámedigge galggá vas muodugasj
dájmvav tjadádit 2012-2013. Návti sámegiella ienebut
aneduvvá ja áđđá tjálle tjálláji gájka sámegiellajda.

Vásstediddje: Sámedigge

Filmma

Film & Kino háldat Norsk kino- og filmfond. Film &
Kino háldat doarjjaárnigav kinofilmaj tiekstima hár-
ráj. Njuolgadusáj milta tiekstimgálo kinofilmaj ”dáro-
jali sámé hálajn” dárjaduvvi. Ulmme le ”dáro- ja sá-

megielak kinofilmajt bieljedimijda vuosedit”. 2003:n
doarjoduváj Olsenbanden jr. filmma sámegiellaj.
Film & kino doarjju aj DVD:aj tiekstimav. Jagen 2009
doarjoj Film & Kino sámé tiekstimav DVD-vaddusis
”Min mors hemmelighet”.

Ietjá ulmme masi foanndarudá galggi aneduvvat le
”mánáfilmaj dubbim”. Ulmme le filmajt nuorrasap-
pojda ilmodit dárogiellaj. Miellagiddis kommersiell
filmma aktan mánáfilma giettsep ulmmejuohkusijn.
Gáktsa kinofilmaj dubbim doarjoduváj jagen 2009.

Film & Kino doarjju aj DVD kvalitehtafilma
juogadimev(S-filmordningen). Jagen 2009 doarjo-
duvvinn 180 spellam- ja dokumentárrafilma. Duod-
den 28 vuona oanegisfilma doarjoduvvin. Gálmma
millijávná biejaduvvin árnigij jagen 2010. Duola
dagu mánáfilmaj dubbim soajttá doarjoduvvat.
Gá sámegiellak mánáfilma vádnuni DVD:an dættot
Kulturdepartemennta sámegiellak dubbimátsálvisá
bajemusán vuoroduvvi Film & Kino baktu.

RIJKAJGASSKASASJ SÁME FILMMAGUOVDÁSJ

Rijkajgasskasasj sámé filmmaguovdásj galggá sámé
filmmadahkamav ja sámé filmav ávdedit Svierigin,
Vuonan, Suoman ja Ruossjan. Guovdásj galggá sámé
filmmabuvvadimev bisodit ja ávdđánahttet. Dát sihtá
javllat nannit fáhkamáhtudagáv ielle gáváj gáktuj,
álmuga ja filmmadahkkij gaskan, ja diehtten da-
hkat filma birra dájddan, aktan guoskavasj dájma.

Internasjonalt samisk filmsenter AS galggá juogadit
buvtadimrudájt ma li viddnudagán filmmabarggijda
váj máhtti fiksávnna- dokumentárra- ja anima-
sjávnnafilmajt sámegiellaj buvtadit, viddnudagá
geográfalasj doajmmaguovlon.

2009 rájes le stáhtta Rijkajgasskasasj sámé filmma-
guovdátjav doarjjum. Stáhta rudá filmmaguovdátjij
galggi mannat oanegisfilmaj ja dokumentarfilmaj
buvtadibmáj aktan máhtudaklápptijiddje dájmajda
ja dájmajda mánájda ja nuorajda.

2011:n li 2,5 millijávná krávná Rijkajgasskasasj sámé
filmmaguovdátjij juolloduvvam. Doarjja le dajna
laseduvvam millijávnájn 2009 álgo rájes.

Dutkama ja máhtudakávddánahttema dárbbbo

Mánárgárdij, skávláj ja alep áhpadusá áhpadime baktu oadtju ienep ja ienep sáme máná, nuora ja állessjattuga máhtudagáv sámegielajn. Media, girjálásvuoda, teáhtera, filma ja musihka baktu le sámegiella vuojnnusin moatten sebrudakarenajn. Giela politihkalasj iellemin ja almulasj háldadimen ja sáme ásadusájn aneduvvá. Sámegielaj adno nanni gielaj ávddánimev.

Ajtu le dárbbbo systemáhtalasj máhtudakávddánimes ja dutkamis juohkka giellaj ja juohkke suorgen mij sámegielajda guosská. Sierraláhkáj le dárbbbo sámegiella addneosev dutkat, giela ja sebrudagá hárráj aktan guottojrievdam sámegiella ano gáktuj. Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta, Máhtodepartemennta ja Sámedigge galggi jáhtuj biedjat stuoráp sámegiella ano kárttimav 2011 nalluj.

Máhtudakávddánibme ja sámegielak ávddánahttemprosessaj dutkam sebrudagán luluj ájnas gá galggá gávvidit sebrudagá ávdásvástádusáv gájkka gálmá sámegielajs. Máhtudakávddánibme ja dutkam luluj aj viehken vág sámegiella ienebut vuojnnusij bohtá almulasj dágástallamin. Dutkam ja máhtudakávddánibme luluj aj vijdes ja systematiseridum dádjadusáv lággjit iesjguhtik sáme árrombájkén.

Vijddábut luluj dákkir dutkam vuodon nannit ja arvusmahttet sámegielajt adno- ja bæjválasj giellan bájkálasj ævtoj milta.

Sámegielajn le állo bájkálasj máhtudahka ja æládusmáhtudahka. Moatten suorgen sebrudagán gáhtu moadda bágo ja moallánagá gá ulmutij hállamgiella málssu sámegielas dárogiellaj. Sámegiella ja –sebrudagá dutkam beras luluj árbbedábálasj giellamáhtudagáv bisodit ja ávddánahttet. Pilotprosjekta Árbediehtu Sámi Allaskuvlan galggá kárttit, bisodit ja adnuj válldet árbbedábálasj giellamáhtudagáv. Prosjekta ruhtaduvvá Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas ja Sámedikkess. Árran – julevsáme guovdátjin le prosjekta man ulmme le bisodit, vuojnnusij buktet ja ælládit sáme bájkkenamájt bihtámsáme guovlon.

Sámegiella adno originalgiellan dutkamin luluj ájnas giellaávddánahttemij ja dutkamávddánbuktemij sáme álm mugij. Sámegielav adnet dutkamin le ájnas ulmme Dutkamráde Sáme dutkama prográmma II:n mij Máhtodepartementa ja Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementa baktu ruhtaduvvá.

Systemáhtalasj máhtudaktsieggim ja dutkam julevsámegielan ja oarjjelsámegielan le ájnas vuodo gá dájht giellajt galggá lággjit. Danen dárbaht dutkam máhtudagáv oarjjelsámegielan ja julevsámegielan. Danen le Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta 2009:n ja 2010:n sierra rudáht juollodam Dutkamráde Sáme dutkama prográmmaj II dá guovte giela dutkama gáktuj.

Sáme dutkama prográmma IIb

Sáme dutkama prográmma II le sierra dutkamprográmma Dutkamráde vuolen. Prográmma gájkinnávdemus ulmme le sáme dutkamav nannit, vijddudagá ja diedalasj kvalitehta gáktuj. Danen galggá prográmma ierit ietján ienep ulmutijit áttjudit sáme dutkamij juohkka dásen, sámijt dutkamij áttjudit ja viehkedit sámegiellav diedalasj giellan ávddánahttem. Prográmma galggá sáme sebrudagáj moattevuodav ja variasjávnná gávvidit dutkama baktu duola dagu giela, árbbedábálasj máhtudagá, njálmálasj árbbedábij ja girjálavjuoda ja mánáj ja nuoraj bajásjaddamdilij ja iesjgávvidime baktu. Prográmma ruhtaduvvá Máhttodepartementas ja Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas.

Sáme statistihkka

Vattos Samisk statistikk Statistihkalasj guovdásjásadusás álgus vatteduvvá juohkka nuppát jage ja sisadná statistihkav mij sáme sebrudakássijida guosská Vuonan. Sáme statistihka ávddánibme le ájnas jus galggá oadtjot buorep fáktávuodov sáme sebrudagá gáktuj. Statistihkka sisadná duola dagu galles li sáme mánáigárdijn ja mánáigárdijn gánná le sáme giellaáhpádibme ja galles oadtju áhpádusáv sámegiellaj ja sámegiellajn juohkka dásen vuodokávlán. Statistihka baktu soajtti árvustallama ja mærrádusá máhtudagá vuodon dagáduvvat, ja luluj ájnas viehkkenævvon gá galggá vuorodimsuorgijt plánit sámegiellaj gáktuj.

Sámedigge ja Barggo- ja sebradahttemdepartemennta ásadin aktan Faglig analysegruppe for samisk statistikk gálgádismáno 1. biejve 2007 rájes. Dán juohkusa ulmme le fáktávuodov nannit árvustallamij ja mærrádusáj gáktuj gá stáhta oajválattja ja Sámedigge rádádalli. Fágallasj anályssajuogos galggá jahkásattjat gálgádismáno 1. biejve nalluj buktet rapportav departemenntaj ja Sámediggáj. Rapportta galggá nav guhkás gá vejulasj, gávvidit ja analyserit sáme sebrudagá dilev ja ávddánahttemav. Rapportta galggá vuodon gá stáhta oajválattja ja Sámedigge rádádalli. Sekretariáhtta le Sámi Allaskuvlan. Fágallasj anályssajuogos le gálmma rapporta ávddán biedjam, jagijn 2008, 2009 ja 2010. Rapportta gávvidi duola dagu áhpádime ávddánahttemav ja sámegiela ávddánahttemav skávlájn ja mánáigárdijn.

Doajmma 74.

Sáme dutkama ja alep áhpádusá ávddánahttem

Máhttodepartemennta le nammadam nammadusáv mij galggá sáme dutkama ja alep áhpádusáv gehtjadit vijdes guovlulasj, nasjonála ja rijkajgasskasasj vuojnon. Nammadus galggá tjelgadat gáktu sáme dutkam ja alep áhpádus lulu dilev láhtjet ja viehken sáme sebrudagá ávddánahttemij. Danen galggá nammadus gehtjadit gáktu ulmutijit áttjudit sáme alep áhpádusaj le viehkken sebrudakávdánimen ja gá galggá nanos dutkambirrasijt ásadit. Álggoálmukvuojno vuodon galggá nammadus:

- Kárttit ja gávvidit ávddánimev udnásj birrasijn sáme dutkamin ja alep áhpádusán ja makkir profijlla siján le, dagástallat máhtudakávdánahttemav ja buktet oajvvadásijt ma lulun viehkken duhtadatte dutkamav ásadit suorgijn ma li ájnasa sáme sebrudagá gáktuj vijdes perspektijvan.
- Analyserit rámmajt, barggojuogadimev ja mierre-dimævtojt sáme dutkama vuorodimij gáktuj.
- Dájmajt oajvvadit ma lulun nannit aktisasjbargov fáhkabirrasij gaskan gudi li álggoálmukdutkamin, sáme dutkamin ja alep áhpádusán, dan aktijvuodan aj birástagá strategallasj aktisasjbargo gáktuj, ásadibme- ja værmádaktsieggim nasjonálalattjat ja rijkajgasskasattjat.
- Dájmajt oajvvadit ma dilev láhtti fágallasj nanos ja nuppástuhttemtjehpe ásadusájda sáme dutkamin ja alep áhpádusán.
- Árvustallat Sámi allaskuvla ávddánahttemav diedalasj allaskávlá vuoksuj ja vijddábut álggoálmukuniversitehttaj, dan vuolen aj gáktu nuorttaguovloj aktisasjbarggo luluj viehkken.
- Oajvvadit dájmajt gáktu nannit sámegiellav dutkamgiellan.

DIEDALASJ TJÁLLEMKURSSA SÁME DUTKAMA GUOVDÁTJIN. Tråmså Universitehta Sáme dutkama guovdásj galggá sámegiela diedalasj tjállemkursav ásadit 2011 gidá. Kurssa le aktisj barggoprojekta Sáme allaskávlá ja UiT gaskan. Kursa ulmme le sámegiela diedalasj giellan nannit ja sáme dutkamav ávdedit. Ulmmejuogos le dutke ja studenta dán guovten ásadusájn gudi sámegiela bukti njálmálettat ja tjálatlattat, valla gudi ælla hárrjám diedalasj artihkkaliht sámegiellaj tjálet. Kursa sisadno le guovte oassáj juogedum, giella- ja formála ásiin. Formála oasse guosská diedalasj artihkkaliht formála gájbbádusáht, ja tjanáduvvá Sámi Dieđalaš áigečálaj (samisk vitenskapelig tidsskrift). Giellaoasse sisadná sámegiela diedalasj giellan, gánná duola dagu fáhkatermaj hiebadibme nuortasámegiellaj le sisadnon. Kursa boados galggá sjaddat artihkal mav máhtá Sámi dieđalaš áigečálaj sáddit.

Doajmma 75. **Oarjelsámegiela ja julevsámegiela** **dutkammáhtudagáv lappit**

Systemáhtalasj máhtudaklappit ja dutkam oarjel- ja julevsámegiela gáktuj le ájnas vuodon boahte barggaj gielaj nannit ja ávdđánahttet. Danen le ájnas dutkammáhtudagáv dán guovten giellan nannit.

Nannimdiehti julevsámegiela ja aj oarjelsámegiela, juolloduváj 2009:n vargga 1,2 mill. krávná Dutkamráde sáme dutkama prográmmaj. 2010:n li rudá lasduvum 1,650 mill. Rudá li dá guovte giela dutkamij, dan vuolen aj stipendiáhttavirgijda doktorgráda dásen.

Sáme dutkama prográmma II le jagiin 2010/2011 juollodam átsálvisáht prosjevtajda oarjelsáme estetihka terminologiávdđánime gáktuj, julevsáme hállamgiela gáktuj, ja muhtem projektaj matematiikkaáhpadusá gáktuj sáme nuorajskávlán.

Vásstediddje: Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

Doajmma 76. **Sámegiela ano kárttim**

Statistihkkatjoahkken Samiske tall forteller 2 – komentert samisk statistikk 2009 dættoduvvá ij gávnnu statistihka mij vuosit galla fámilja ja ájnegas ulmutja sámegiela bæjválasj giellan, jali galles bukti giela. Dættoduvvá gá statistihka vájllu de le gá-sjelis almulasj giellaplánimav tjadáht mij dæjvvá.

Gá doajmmaplánav le dahkam ja árvustallam de le tjielggasit ávdđán boahám dárbahtuvvi ienep systematiseriduvum diedo sáme giela ano birra. Jus dákkir diedoj nanna ulmijt ja dájmaht ásat de sjattá álkkep mihttit bargov mij sámegiela ávdđánahttema gáktuj dagáduvvá. Tjielggasap diehtovuodo luluj aj ávkken giellaplánima gáktuj juohka dásen sebrudagán, dan vuolen stáhtalasj, guovlolasj ja suohkanlasj dásen.

Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta galggá aktan Máhtodepartementajn ja Sámedikkijn vijdes kárttimav tjadáht sámegiela ano gáktuj. Kárttim jáhtuj biejaduvvá jagen 2011. Karttima ulmme le duola dagu gávnnaht galles ságasti juohka sámegiela ja makkir aktijvuodajn giella aneduvvá. Vijdáht le ájnas diehtet gággu sámegiela árru ja man vuorrasa li.

Vásstediddje: Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta ja Sámedigge

Doajmma 77. **Fáhka- ja resurssaguovdásj**

Sáme parlamentáralasj ráde le oajvvadam gáktu sáme giellabarggo Sámedikke ávdåsásstádusá milta máhtá ádå láhkáj organiseriduvvat. Sámedikke mielas luluj vuohkasamos tjoahkkit sáme giellafágalasj bargov avta fáhka- ja resurssaguovdátij rijkkaráj rastá.

Sámedigge le juollodam 180 000 krávná ávdđáprosjek-

taj mij galggá gehtjadit jus le vejulasj ásadit fáhka- ja resurssaguovdátjav sáme giellabargo gáktuj. Vuona, Suoma ja Svieriga Sámedikke li barggojuohkusav vuododam gánná nieljes galggi lagábut gehtjadit gáktu dal dáv organiserit, duola dagu barggovadde-ávdásvásstádus, bálkkámáksem, pensjávnná, gánná giellabargge barggat galggi jnv. Suoma Sámedigge bargov jádet. Suoma Sámedigge le Interregas rudájt áhtsám bargguj.

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 78.

Sáme skávllådutkama konferánssa

Dárbahip ienep diedojt sáme skávlå birra, ja da diedo ma juo gávnnuji hæhttuji buorebut ávdđån boahitet. Danen le Sámedigge Dutkamráde ávdđáj lággnim ássjen jut dárbbo le ienep sáme skávllådutkamij.

Dán vuodon le Nordlánda fylkkamánne juollodam rudájt Nordlánda universitehttaj váj galggi sáme skávllådutkama konferánsav ásadit. Konferánssa 2011 gidá ásaduvvá.

Vásstediddje: Nordlánda Fylkkamánne.

Álgusvadde:

Ádåsmahhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

Almulasj institusjavna mahhti diŋŋgut man galla
dokumenta darbahi dassta:

Departementenes servicesenter

Post og distribusjon

E-poassta: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Faksa: 22 24 27 86

Almudimkavdda: P-0925 Lulesamisk

Prienntim: Kursiv Media As - lahko 300